

د پوهنې وزارت

ټولنيز لوستونه

پنځم ټولگي

ټولنيز لوستونه د پنځم ټولگي لپاره

Ketabton.com

ه.ش.

۱۳۹۹

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هېواد به تل خلیږي
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مودی رهبر

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه بان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زره وي جاویدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ټولنيز لوستونه

پنځم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۹ هـ. ش.

د کتاب ځانگړتیاوې

مضمون: ټولنیز علوم

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د ټولنیزو علومو څانگې علمي او مسلکي غړي

اېډیټ کونکي: د پښتو ژبې د اېډیټ د څانگې علمي غړي

ټولگي: پنځم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکونکي: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکي: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۹ هجري شمسي

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې

وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو

سره قانوني چلند کېږي.

د پوهنې د وزیر پیغام

اقراً باسم ربک

د لوی او ښوونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې مور ته یې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهی لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو.

څرنگه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمريز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د گران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکي، زده کوونکي، کتاب، ښوونځي، اداره او د والدينو شوراگانې د هېواد د پوهنيز نظام شپږگوني بنسټيز عناصر بلل کيږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختيا او پرمختيا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونيز نظام کې د ودې او پراختيا په لور بنسټيزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونيز نصاب اصلاح او پراختيا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړيتوبونو څخه دي. همدارنگه په ښوونځيو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونيزو تاسيساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کيفيت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. مور په دې باور یو، چې د باکيفيته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتيو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونيز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توگه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مديرانو څخه په درناوي هيله کوم، چې د هېواد بچيانو ته دې د درسي کتابونو په تدريس، او د محتوا په لېږدولو کې، هيڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د يوه فعال او په ديني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زيار او کوشښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤوليت په درک سره، په دې نيت لوست پيل کړي، چې دنن ورځې گران زده کوونکي به سبا د يوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولني متمدن او گټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانگه ده، غوښتنه لرم، خو له هر فرصت څخه گټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځيرکو او فعالو گډوډوالو په توگه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدريس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونيز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې یې نه سترې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له دربار څخه دوی ته په دې سپېڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بريا غواړم. د معياري او پرمختللي ښوونيز نظام او د داسې ودان افغانستان په هيله چې وگړي یې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزير

دكتور محمد ميرويس بلخي

لړ لیک

مخونه	سرلیکونه	شمېره	مخونه	سرلیکونه	شمېره
۳۵	د ترافیک پولیس	۱۸	۱	ټولنه څه وایي؟	۱
۳۷	کرنه	۱۹	۳	انسان او ټولنه	۲
۳۹	حبوبات	۲۰	۵	ټولنیزې اړیکې	۳
۴۱	صنعتي او طبي نباتات	۲۱	۷	سولې ته د ټولني اړتیا	۴
۴۳	مېوې	۲۲	۹	د انسان حقونه	۵
۴۵	سابه	۲۳	۱۱	ټولنیز خدمتونه	۶
۴۷	مال ساتنه	۲۴	۱۳	ښوونه او روزنه	۷
۴۹	پسونه	۲۵	۱۵	عامه روغتیا	۸
۵۱	غوایي	۲۶	۱۷	اوبه رسول	۹
۵۳	آس	۲۷	۱۹	برېښنا	۱۰
۵۵	اوبښ	۲۸	۲۱	مخابرات	۱۱
۵۷	د چرگانو فارم	۲۹	۲۳	د ډاگ خدمتونه	۱۲
۵۹	د کبانو فارم	۳۰	۲۵	ټولنیزې رسنۍ	۱۳
۶۱	د صنایعو اهمیت	۳۱	۲۷	انټرنېټ	۱۴
۶۳	لاسي صنایع	۳۲	۲۹	ترانسپورټ	۱۵
۶۵	غالی اوبدل	۳۳	۳۱	ښاروالي	۱۶
۶۷	چمیاري	۳۴	۳۳	پولیس	۱۷

مخونه	سرليکونه	شمېره	مخونه	سرليکونه	شمېره
۸۵	سوداگري	۴۳	۶۹	خامک گنډل	۳۵
۸۷	داخلي سوداگري	۴۴	۷۱	ماشيني صنايع	۳۶
۸۹	بهرنې سوداگري	۴۵	۷۳	د نساجيو او اوبدلو کارخانه	۳۷
۹۱	زمور د هېواد بندرونه	۴۶	۷۵	د درمل جوړولو صنعت	۳۸
۹۳	د ژوند چاپېريال	۴۷	۷۷	د سمنت جوړولو فابريکې	۳۹
۹۵	اقليم	۴۸	۷۹	د رانه او سپک صنايع	۴۰
۹۷	د افغانستان اقليم	۴۹	۸۱	تور او رنگه فلزات	۴۱
۹۹	د برېښنا توليد	۵۰	۸۳	ترکاني او حجاري	۴۲
۱۰۱	د افغانستان کانونه او طبيعي زېرمې	۵۱			

لومړی څپرکی

ټولنه

د څپرکي موخي

- زده کوونکي به د دې څپرکي په پای کې لاندې موخوته ورسېږي.
- د ټولنې په مفهوم پوه شي.
- انسان به د ټولنيز موجود په توگه و پېژني.
- د ټولنې په پرمختگ کې د ټولنيزو اړيکو ارزښت تشریح کړای شي.
- د سولې، پخلاينې او انسان دوستۍ سره يې مينه او علاقه زياته شي.
- خپل او د نورو حقونه و پېژني او هغو ته درناوی وکړي.

لومړی لوست

ټولنه څه ته وايي؟

پوښتنه: ستاسو په آند، ټولنه څه ته وايي؟

ټولنه د خلکو هغې ډلې ته ويل کېږي چې ډېره موده يې سره يو ځای ژوند کړی وي، گډه سيمه يې په واک کې وي او گډې موخې ولري. د بېلگې په توگه: هغه خلک چې په يوه کلي کې ژوند کوي، د يوې کليوالي ټولنې خلک دي، د کليو د اوسيدونکو گډه موخه دا ده چې د مال ساتنې او نورو چارو له لارې يوله بل سره مرسته کوي او خپل ژوند سمبالوي.

د کليو د خلکو شمېر لږ وي نو له دې امله کلی يوه وړه ټولنه ده. په يوه ښوونځي کې زده کوونکي او ښوونکي هم د يوې کوچنۍ ټولنې وگړي دي، د دې ډلې گډه موخه د علم او پوهې زده کول دي. هغه خلک چې په يوه هېواد کې ژوند کوي، د يوې لويې ټولنې وگړي گڼل کېږي چې هغې ته ملت ويل کېږي. ټول مسلمانان چې په بېلابېلو هېوادونو کې ژوند کوي، د يوې لويې ټولنې وگړي دي چې د اسلامي امت په نامه يادېږي.

د لویو او کوچنیو ټولنو د توپیر په اړه په ډلو کې خبرې وکړئ.

- ۱- ټولنه څه ته وايي؟
- ۲- د يوې کوچنۍ ټولنې، لکه: د ښوونځي، موخې څه دي؟
- ۳- کليوال خلک له کومې لارې څخه د خپل ژوند اړتياوې پوره کوي؟

د ټولنې په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې وليکئ.

انسان او ټولنه

پوښتنه

ستاسو په آند، انسان او ټولنه په خپلو کې څه اړیکې لري؟

ټولنه د انسانانو د راټولیدلو او د هغوی د دوه اړخیزو فعالیتونو څخه منځ ته راغلې ده چې یوځای سره ژوند کوي او گډو موخو ته د رسیدو لپاره یو له بل سره مرسته کوي.

د انسان له ځانگړنو څخه یوه هم د هغه د ټولنیزو اړیکو درلودل دي. انسان په یوازې ځان د خپلو اړتیاوو د پوره کولو وس نه لري. له دې کبله، ټولنیز ژوند ته اړتیا لري چې په ټولنه کې خپلې اړتیاوې پوره کړي.

د ټولني هرغړی کولای شي چې له تاسو سره د ستونزو په وخت کې مرسته

وکړي او ټولنه کولای شي چې له تاسو سره په جسمي، عاطفي او مالي برخو کې مرسته وکړي. خلک تل په خپلو کې د اړیکو د ټینګښت لپاره کونښن کوي، د هغوی دغه اړیکې، قوانین او مقررات رامنځته کوي چې ټولنه منظموي. مور ته په کار دي په هغو تصمیمونو کې چې په ټولنه کې د گډو موخو د رسېدلو لپاره نیول کېږي، د ټولني د یوښه او منظم غړي په توګه مرسته وکړو؛ یو بل ته لاسونه ورکړو او په ګډه د یوې ښې ټولني په جوړولو کې کونښن وکړو.

په ډلو کې د انسان او ټولني په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- انسان په یوازې ځان خپلې اړتیا وې پوره کولای شي؟
- ۲- ټولنه له تاسو سره څه مرسته کولی شي؟
- ۳- د یوې ښې ټولني د جوړولو لپاره څه باید وکړو؟

د انسان او ټولني د اړیکو په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې ولیکئ.

ټولنيزې اړيکې

پوښتنه

ستاسو په آند، انسانان کولای شي چې له نورو سره له اړیکو پرته په ټولنه کې ژوند وکړي؟

انسانان کولای شي چې یو له بل سره اړیکې ټینګې کړي او خپل مقصد یو بل ته څرګند کړي.

نوی زېږېدلی ماشوم په ژړا سره مور او پلار پوهوي چې وری شوی یم، خو کله چې مور شي خپله خوښي په موسکا سره څرګندوي.

ماشوم له نورو سره د اړیکو ټینګولو او د خپلو غوښتنو د پوهولو ډېر لږ توان لري، خو څومره چې لویېږي، خبرې او اشارې زده کوي چې د هغو په واسطه کولای شي له نورو سره اړیکې ټینګې کړي.

هېڅوک په یوازې ځان نه شی کولی چې خپلې اړتیاوې پوره کړي، نو ځکه یو د بل مرستې او لاس نیوي ته اړتیا لري. په خپلو کې د مرستې او اړیکو د

ټينگولو په ترڅ کې کولای شي چې خپلې اړتياوې په آسانۍ سره پوره کړي. نن ورځ د ټکنالوژۍ په پرمختگ سره د خلکو ترمنځ اړيکې د ډله ييزو ارتباطي وسايلو، لکه: موبایل، کمپيوټر، انټرنېټ او د داسې نورو له لارې ډېرې آسانې شوې دي. ژبه، په بشري ټولنه کې د اړيکو نيولو يوه مهمه وسيله ده. انسان د ژبې په واسطه کولای شي چې ډېر مشکل مفاهيم او احساسات نورو ته انتقال کړي. که چېرته انسان خپل مطلب نورو ته نه شواى وړاندې کولای، نو بشري پوهې به هېڅکله پرمختگ نه وای کړي. مور په داسې حال کې چې د خپلې کورنۍ غړي يو، د خپل کلي، ولسوالۍ، ښار او د هېواد له نورو وگړو سره هم اړيکې لرو. نو له دې امله، هرڅومره چې له نورو سره زموږ اړيکې ډېرې وي، په هماغه کچه د خپلې ټولنې اړتياوې په ښه ډول سره پوره کولای شو.

په ډلو کې د ټولنيزو اړيکو د اهميت په اړه خبرې وکړئ.

۱- له نورو سره اړيکې څه گټه لري؟

۲- انسان کولای شي چې په يوازې توگه خپلې اړتياوې پوره کړي؟

۳- د ټولنيزو اړيکو په ټينگښت کې ژبه څه رول لري؟

د ټولنيزو اړيکو په پرمختگ کې د ژبې د رول په اړه څو کورنې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

سولې ته د ټولني اړتيا

پوښتنه

څه فکر کوئ، مور سولې ته ولې اړتيا لرو؟

سوله، روغې، آرامۍ او له جگړې څخه لرې ژوند ته وايي. ډېر کلونه کېږي چې جگړې او گډوډۍ زموږ خلکو او هېواد ته ډېر مالي او ځاني زيانونه اړولي دي. ځکه خو موږ له هر څه د مخه سولې ته ډېره اړتيا لرو، سوله د ژوند اړتيا گڼو او سولې ته د رسيدلو لپاره کوښښونه کوو. سوله او آرامي ټولنه د پرمختگ او پوهې پر لوري بيايي. په ټولنه کې د سولې او امن په راوستلو سره د خلکو ترمنځ اړيکې ټينگېږي او د ماشومانو او تنکيو

حوانانو لپاره د ښوونې او روزنې ښې زمينې برابرېږي، د غير قانوني کارونو مخه نيول کېږي او حوانان کولای شي چې په ډاډه او آرام زړه خپلې زده کړې پرمخ بوځي.

له دې کبله د هېواد د هر وگړي اسلامي او انساني دنده ده، چې د سولې په ټينگښت کې زيار وباسي.

په ډلو کې د سولې د گټو په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- زموږ خلک سولې ته ولې اړتيا لري؟
- ۲- په کومو شرايطو کې کولای شو چې په ښه توگه تعليم او زده کړه وکړو؟
- ۳- د ټولني د پرمختگ لپاره کوم شي ته اړتيا ده؟

د سولې د ښيگڼو په اړه خو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د انسان حقونه

پوښتنه

ستاسو په آند، انسان کوم حقونه لري؟

د قرآن کریم د لارښوونو او د بشر د حقونو له نړیوالې اعلاميې سره سم، د انسان حقونه دا دي:

د ژوند حق: د ژوند حق او ژوند الهي ورکړه ده. باید ټول انسانان د ځان او د نورو د ژوند ژغورنې او ساتنې لپاره هڅې وکړي، ځکه چې دا زموږ د ټولو انساني دنده ده، لکه څنگه چې خپل ژوند راباندې گران دی، د نورو ژوند هم را باندې گران وي نو لازمه ده چې د بل چا ژوند ته زیان ونه رسوو.

د زده کړې حق: هرڅوک حق لري چې زده کړه وکړي، په ښوونځیو او پوهنتونونو کې خپلو زده کړو ته دوام ورکړي.

د مالکیت حق: هرڅوک حق لري چې کور، ځمکه، موټر او داسې نور ولري، مور مسلمانان باید د نورو ملکیت ته درناوی ولرو او د نورو په مال باندې زیاتې ونه کړو.

د اوسېدلو او گرځېدو راگرځېدو حق: هرڅوک کولای شي چې په خپل هېواد کې کور ولري او په آزادۍ سره وگرځي. تاسو کولای شئ چې په افغانستان کې هرځای ته چې وغواړئ ولاړ شئ، هرچېرته چې وغواړئ ژوند وکړئ او د نړۍ هرځای ته چې وغواړئ سفر وکړئ.

د دندې او کار آزادي: هرڅوک حق لري چې د ځان لپاره له خپل توان او خوښې سره سم یوکسب او کار وټاکي.

د سالم چاپېریال د لرلو حق: هرڅوک حق لري چې په یوه پاک او سمسور

چاپېريال کې ژوند وکړي او حکومت بايد په دې اړه له خلکو سره مرسته وکړي.

برابری: ټول انسانان په خپلو کې سره برابر او مساوي دي، هېڅوک حق نه لري چې د ژبې، مذهب، سيمې او نورو له کبله يو پر بل باندې ځان ښه وگڼي، مور مسلمانان نه يوازې په خپلو کې مسلمانان وروڼه يو، بلکې په خپلو کې برابر هم يو. د آزادۍ حق: آزادي او شخصي مصوونيت د هر انسان حق دی، بايد چې هغه ته درناوي وکړو. هر هغه څه چې د ځان لپاره خوښوو، د نورو لپاره يې هم خوښ کړو او حق نه لرو چې د نورو آزادۍ ته زيان ورسوو.

د بيان آزادي: هر انسان حق لري هر څه چې غواړي په ژبه يې ووايي، خو چې د اسلام د دين د اصولو پر خلاف نه وي او يا د نورو په زيان نه وي ترڅو د نورو حقونه تر پښو لاندې نه کړي، د بېلگې په توگه: مور حق نه لرو چې نورو ته بد ووايو.

فعاليت

په ډلو کې د هر چا د حقونو په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

- ۱- د ژوند حق بيان کړئ؟
- ۲- د انسان د حقونو نومونه واخلي؟
- ۳- د زده کړې حق څه شی دی، بيان يې کړئ؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د مالکیت د حق په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي او سبا ته يې دې په ټولگي کې ووايي.

دویم څپرکی ټولنیز خدمتونه

د څپرکي موخي

- زده کوونکي به د دې څپرکي په پای کې لاندې موخوته ورسېږي.
- د ټولنیزو خدمتونو په مفهوم پوه شي.
- په هېواد کې د ښوونې او روزنې په بهیر پوه شي.
- د اوبو رسولو او د څښلو د پاکو اوبو په ارزښت پوه شي.
- د عامې روغتیا په مفهوم او اهمیت پوه شي.
- د برښنا، مخابراتو، پوستې، انټرنېټ او ټولنیزو رسنیو د اهمیت په هکله توضیحات ورکړای شي.
- د ښاروالۍ، پولیسو او د ترافیکو د پولیسو سره د مرستې روحیه پیدا کړي.

شپږم لوست

ټولنیز خدمتونه

پوښتنه

ستاسو په آند، خلک ولې ټولنیزو خدمتونو ته اړتیا لري؟

پخوا به د انسان ډېرې اړتیاوې په کورنۍ او کلي کې پوره کېدلې، خو ورو ورو د ژوند د طریقو په بدلون سره د ټولو اړتیاوو پوره کول د کورنۍ له توان څخه بهر شو. د دې اړتیاوو د پوره کولو دنده ځانگړو ادارو ته چې د هغوی کار خلکو ته د ټولنیزو خدمتونو وړاندې کول دي، وسپارل شو.

نن همدغه ادارې کوشښ کوي چې د خلکو فردي او ټولنیزې اړتیاوې پوره

کړي؛ د بېلگې په توګه: خلک د تعلیمي اړتیاوو د پوره کولو لپاره ښوونځیو، پوهنتونو، د ژوند د چاپیریال سمسورتیا او پاکۍ لپاره ښاروالۍ، د تلو او راتلو د نقلیه وسایطو د نظم لپاره د ترافیکو پولیس، د اړیکو ټینګولو لپاره مخابراتو، د پولي خدمتونو لپاره بانک او د درملنې لپاره روغتیايي کلینیکونو او روغتونونو ته اړتیاوې لري.

د دولت په جوړښت کې وزارتونه او ادارې وي چې د هغوی دنده په یوه ځانګړې برخه کې خلکو ته د خدمتونو وړاندې کول دي؛ لکه: د پوهنې، عامې روغتیا، مخابراتو، کرنې، اقتصاد او داسې نور وزارتونه دي. هرڅومره چې وزارتونه خلکو ته په خدمت کې بریالي وي، په هماغه اندازه هېواد پرمخ ځي او په پای کې به سوکاله، او ډاډمنه ټولنه ولرو.

په ډلو کې د ټولنیزو خدمتونو په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- پخوا به خلکو خپلې اړتیاوې څنګه پوره کولې؟
- ۲- د ټولنیزو خدمتونو ادارې څنګه منځ ته راغلې؟
- ۳- د ټولنیزو خدمتونو د څو بنسټونو نومونه واخلي؟

ټولنیزو خدمتونو ته د خلکو د اړتیا په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې ولیکئ.

ښوونه او روزنه

پوښتنه

ستاسې په آند، ښوونه او روزنه څه گټې لري؟

سالنه ښوونه او روزنه د ټولني بنسټيزه اړتيا ده، چې انسانان ورته د ښکمرغه ژوند د تېرولو لپاره اړتيا لري. دې موخې ته د رسيدلو لپاره: وړکتونونه، ښوونځي، پوهنتونونه او داسې نور ښوونيز بنسټونه او مرکرونه جوړ شوي دي. د پوهنې او لوړو زده کړو وزارتونه د هېواد د ښوونيزو او روزنيزو بنسټونو په سر کې دي. ښوونځي، مدرسې، دارالمعلمينونه او داسې نور د پوهنې وزارت او پوهنتونونه

د لوړو زده کړو په وزارت پورې اړه لري. ښوونه او روزنه د هر هېواد د پرمختګ او ترقۍ بنسټ دی.

په ډلو کې د ښوونې او روزنې په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- د ښوونې او روزنې او د لوړو زده کړو بنسټونه کوم دي؟
- ۲- ښوونځي، مدرسې او دارالمعلمینونه په کوم وزارت پورې اړه لري؟

په خپلو کتابچو کې د ښوونې او روزنې د اهمیت په اړه څو کرښې ولیکئ.

عامه روغتيا

پوښتنه

ستاسو په آند، کوم شيان د ناروغۍ لامل کېږي؟

زموږ په دولتي تشکيلاتو کې د خلکو د روغتيا ساتنې لپاره، د عامې روغتيا وزارت په نامه يو وزارت شته. دا وزارت د هېواد د ټولو خلکو د روغتيا او درملنې مسؤليت لري. د عامې روغتيا وزارت دندې په دوو اساسي برخو وېشل کېږي: د وقايې (له ناروغيو څخه د مخنيوي) برخه. دويم د ناروغيو د درملنې برخه. د عامې روغتيا وزارت له وقايې او ناروغيو څخه د مخنيوي برخه د پوليو، چيچک، شري، تيتانوس او داسې نور واکسينونه ماشومانو ته لگوي چې ماشومان د ناروغيو پر وړاندې وقايه شي؛ ځکه چې وقايه د درملنې په نسبت آسانه او ارزانه ده.

د هېواد په ټولو ولايتونو او ولسواليو کې د روغتونو او کلينیکونو جوړول د عامې روغتيا د وزارت له دندو څخه دي. نن ورځ د دولتي روغتونونو ترڅنگ په هېواد کې زيات شخصي روغتونونه او کلينیکونه شته چې د خلکو روغتيايي خدمت کوي.

د هېواد د ټولو خلکو دنده ده چې د خپل ژوند د چاپېريال پاکوالي او ساتنې ته پام وکړي. په ناپاکه چاپېريال کې مچان، ماشي او میکروبونه وده او نمو کوي، چې د ډول ډول ناروغيو د پيداښت او انتقال لامل کېږي. له دې امله مور ټول بايد خپلې جامې، کور، کوڅه، ښوونځی او د خپل ژوند چاپېريال پاک وساتو؛ کثافات په يوه معلوم ځای کې راټول کړو چې په بېلابېلو ناروغيو اخته نه شو.

په ډلو کې د عامې روغتيا د دندو په اړه خبرې وکړئ.

۱- د ناروغيو په وړاندې خپل ځانونه څنگه وځايه کولی شو؟

۲- ماشومانو ته واکسين ولې کېږي؟

۳- مور او تاسو د خپل کور، کوڅې او ښار په پاکوالي کې څه دنده لرو؟

خپله روغتيا څنگه ساتلی شئ؟ په دې اړه يو مطلب وليکئ او سبا ته يې په ټولگي کې خپلو ټولگيالو ته ولولئ.

اوبه رسول

پوښتنه

ستاسې په آند، اوبه ولې تصفيه کوو؟
اوبه رسول يوه شبکه او دستگاہ ده چې د چينو، سيندونو او د ځمکې لاندې اوبه د ځانگړو ماشينونو په واسطه په يوه ځای کې زېرمه کوي، د پاکوالي او صحي کولو څخه وروسته يې د پايونو او نلونو په واسطه د سيمې خلکو ته توزیع کوي، زموږ د اړتيا وړ ټولې اوبه له باران يا له واورو

څخه پوره کېږي چې يوه برخه يې د ځمکې لاندې زېرمه کېږي او نورې يې په سمندرونو کې توپيري. په هغو سيمو کې چې د اوبو رسولو سيستم نه شته، خلک د څاگانو، نهرونو او يا د سيندونو له اوبو څخه گټه اخلي.

له دې مخکې چې د سيند يا څاگانو اوبه د پايونو يا نلونو په واسطه د کورونو منځ ته وليږل شي، بايد پاکې شي، دا کار د اوبو په تصفيه خانه کې ترسره کېږي.

اوبه له تصفیه او پاکولو وروسته د پمپ په واسطه د اوبو (ذخیره) ته لېږل کېږي. هغه زېرمه تون (ذخیره) چې د يوې ناحیې اوبه پوره کوي بايد د يوې غونډۍ يا په اوچت ځای باندې جوړه شي چې د زېرمې اوچت والی پر اوبو دايمي فشار وارد کړي او هغه د پایپ په واسطه د کور د اوبو نل ته ورسوي.

د کورونو او کارخانو کارول شوې اوبه په معمولي ډول د صفایي لپاره، د ناپاکو

اوبو د تصفيې خونو (تصفيه خانو) ته لېرل کېږي. وروسته بيا د پمپ په واسطه له بناړ څخه بهر ته توېږي. په افغانستان کې د غيرمعياري سپتيک څاگانو کيندل له يوې ورځې څخه بلې ته د پاکو اوبو د کثيفولو او د څښلو د صحي اوبو د کمښت لامل گرځي. زموږ په هېواد کې د پاکو اوبو لاس ته راوړل لويه ستونزه ده چې دغه ستونزې د ماشومانو د مړينې د زياتوالي او د هغې سيمې د خلکو د ډول ډول ناروغيو لامل گرځي.

د پاکو اوبو په برابرولو او د چټلو اوبو د ايستلو دکانالونو په جوړولو سره چې د خلکو له اړينو اړتياوو څخه گڼل کېږي، د يو پاک چاپېريال څخه برخمن کېږو او د ډول ډول ناروغيو مخه هم نيول کېږي. موږ ته په کار دي چې له اړتيا څخه پرته اوبه له چټلې څخه وساتو او بې ځايه يې ونه لگوو. روښانه ده چې د څښلو پاکو اوبو ته د خلکو لاس رسې يوې سالمې او روغې ټولني ته زمينه برابروي.

په ډلو کې د څښلو اوبو ته د اړتيا په اړه خبرې وکړئ.

۱- اوبه رسول څه ته وايي؟

۲- که د څښلو صحي اوبه نه وي څه راپېښېږي؟

۳- د چټلو اوبو (فاضلاب) د کانالونو نشتوالی څه زیان لري؟

د څښلو د صحي اوبو د گټو په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

برېښنا

پوښتنه

ستاسو په آند، برېښنا څه گټې لري؟

برېښنا هم د الله ﷻ د لویو نعمتونو څخه ده. برېښنا د اوبو، گاز، نفت، باد او د هستوي انرژۍ څخه تولیدېږي.

د برېښنا قوه د سیم یا کبل په واسطه نورو ځایونو ته انتقالېږي. د برېښنا قوه د برېښنا د محرکه قوې په واسطه په فلزي هادي مزو کې حرکت کوي. په مزیوکې د برېښنا جریان ته برېښنا وبل کېږي.

برېښنا ډېرې گټې لري، یوه گټه یې د رڼا د انرژۍ تولید او روښنایي ده. نن خلک په ورځني ژوند کې له برېښنا څخه زیاتې گټې اخلي؛ د بېلگې په توگه: د کور په وسایلو کې، لکه: یخچال، کولر، راډیو، ټلوویزیون او داسې نورو کې د برېښنا له انرژۍ څخه کار اخیستل کېږي. همدارنگه، برېښنا په صنعت، سوداگرۍ، طبابت او داسې نورو کې هم ډېر اهمیت لري.

د برېښنا انرژي د خلکو لپاره د کارونو د آسانتیا او سهولت لامل کېږي. د برېښنایي وسایلو ډولونه، لکه: جارو، د جامو مینځلو ماشین، د برېښنا منقل او برېښنایي داش د کورنیو کارونه آسانه کړي دي. نن د برېښنا انرژي په ژوند کې دومره رول او اهمیت لري چې پرته له هغې څخه ژوند کول ډېر ستونزمن دي. که احتیاط

ورسره ونه شي، برېښنا لوی خطرونه رامنځته کوي. نو د برېښنا له انرژۍ څخه سمه گټه اخېستنه او د لاندې محافظتي ټکو رعایت کول به هېڅکله نه هېروئ:

- د لینونو د لوڅېدلو په صورت کې دواړه لینونه یو له بل سره لگېږي چې د لویو اوروونو د لگېدلو لامل کېږي.

- کله چې د برېښنا د لین په لوڅو ځایونو انسان ولگېږي، برېښنا یې نیسي. هر کله چې یو څوک برېښنا نیولی وي، د هغه د خلاصون لپاره باید د برېښنا جریان پرې کړو. له دې پرته له دغه سړي سره تماس زموږ په بدن کې د برېښنا د سرایت لامل کېږي.
- د برېښنا له شارټ شویو وسایلو څخه باید کار وانه خلو.
- هېڅکله د برېښنا په صندوق (جاین بکس) او لوڅو شویو او پرې شوو مزیو لاس مه وهی.

هغو اوبو، نمجنې ځمکې او ونو ته چې د برېښنا له مزیو سره تماس ولري، مه نږدې کېږئ.

د اورا خپستني په وخت کې باید د برېښنا جریان قطع کړئ.

موږ باید د برېښنا له زیات لگښت څخه ځانونه وساتو چې زموږ د نورو هېوادوالو کورونه هم روښانه شي.

په ډلو کې د برېښنا د خطرونو څخه د ځان ساتنې په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- برېښنا څه گټې لري؟
- ۲- په سیم کې د برېښنا جریان ته څه شی وايي؟
- ۳- برېښنا د څه شي په واسطه نورو ځایونو ته لېږدول کېږي؟

په کور کې له کومو برېښنايي وسایلو څخه کار اخلي؟ په دې اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

مخابرات

پوښتنه

ستاسو په آند، له خپلو دوستانو سره په دننه او بهر کې اړیکه څنګه نیولی شو؟

مخابرات د انسانانو ترمنځ د اړیکو نیولو او نږدې کېدلو وسیله ده. له مخابراتي وسایلو څخه په استفادې سره کولی شو په لږ وخت کې د نړۍ له پېښو څخه معلومات ترلاسه کړو.

پخوا چې تلیفون، مخابراتي او نورنقلیه وسایل نه وو، خلک به له یوه ځای څخه بل ځای ته پلي تلل. لیک او خبر رسولو به له یوه ځای څخه بل ځای ته ډېر وخت نیوه. زموږ په هېواد کې تلگراف لومړنۍ مخابراتي وسیله وه چې وکارول شوه. د عصري مخابراتي وسایلو لکه: تلیفون، تلگراف، فکس او موبایل په منځ ته راتلو سره نن د څو ثانيو په موده کې په ټوله نړۍ کې د دوستانو له احوال څخه

خبربدلی شو.

د فکس ماشین د مهمو او اړینو اسنادو په انتقال کې ډېرې اسانتیاوې را منځته کړې

دي.

کمپیوټر یو مدرن ماشین دی چې د بشر زیاتې اړتیاوې پوره کولی شي. کمپیوټر

هرډول معلومات په خپله حافظه کې ساتي چې د اړتیا په وخت کې ترې

کار اخیستل کېږي.

په ډلو کې زموږ په هېواد کې د مخابراتي وسایلو په اړه خبرې وکړئ.

۱- د مخابراتي وسایلو د ډولونو نومونه واخلي؟

۲- له کمپیوټر څخه د څه لپاره کار اخیستل کېږي؟

۳- له فکس څخه څه کار اخیستل کېږي؟

مخابراتي عصري وسایلو کومې اسانتیاوې را منځ ته کړې دي؟ په دې اړه څو کرښې په خپلو

کتابچو کې ولیکئ.

د ډاگ خدمتونه

پوښتنه

څه فکر کوئ، چې له يوه ځای څخه بل ځای ته ليک څنگه استولی شو؟

ډاگ (پسته) هغه مؤسسه ده چې د خلکو لخوا د ځينو ارتباطي اړتياوو د پوره کولو لپاره منح ته راغلې ده. د پست له لارې کولی شولیک، د مبارکۍ کارتونه، کتاب، ورځپاڼې او داسې نور شيان نورو خلکو ته د هېواد په دننه او بهر کې واستوو.

د دې لپاره چې زموږ ليک زموږ مطلوب شخص ته په خپل وخت ورسېږي، بايد د هغه له پاسه پستي ټکت ولگوو، د لېږدونکي او اخېستونکي آدرس د پاکټ پر شا باندې وليکو او د ډاگ مسؤل ته يې وسپارو. په ليک باندې د پستي ټکت لگول دا معنا لري چې مطلوب شخص او ځای ته د ليک د انتقال او رسولو کرایه مو تحويل کړې ده.

هېڅکله د لیک د پاکت په منځ کې پیسې وانه چوی او د پیسو د لېرلو لپاره د پست مالي ادارې یا بانک ته ورشي. که چېرته خلک له نورو خلکو سره د خپلو اړیکو ټینګولو لپاره له ډاګ څخه کار واخلي، ډېرې ستونزې به یې په آسانی سره حل شي.

په ډلو کې د ډاګ د خدمتونو په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- که غواړئ چې کوم ملګري ته مو چې په بل ښار کې ژوند کوي لیک واستوئ، له کومې وسیلې څخه کار اخلئ؟
- ۲- که وغواړئ چې لیک د ډاګ له لارې واستوئ، دا کار څنګه ترسره کوئ؟
- ۳- پستي ټکټ څه شی دی؟

د ډاګ د خدمتونو په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

ټولنيزې رسنۍ

پوښتنه

ستاسو په آند، ټولنيزې رسنۍ څه اهميت لري؟

هغه وسایل چې دنده یې خلکو ته د معلوماتو او خبرونو رسول وي، رسنۍ بلل کېږي.

ټولنيزې رسنۍ د عامه افکارو په روښانولو کې ډېر اهميت لري. دا وسایل زيات ډولونه لري، لکه: ورځپاڼه، مجله، ټلويزيون، راډيو، کمپيوټر، انټرنېټ او داسې نور. ټولنيزې رسنۍ مور له هر ډول پېښو څخه خبروي، د هوا حالات مور ته رابښي، د نړۍ له علمي او ټکنالوژيکي پرمختگونو څخه مو خبروي، سياسي، اقتصادي، فرهنگي او ورزشي معلومات او خبرونه خلکو ته وړاندې کوي.

رسنۍ دنده لري چې پر خبر رسولو سربېره له ښوونيز، علمي، تفريحي، د خوښيو

پروگرامونه او د طبیعي او غیر طبیعي پېښو په اړه خبرونه هم برابر کړي چې په دې توګه رسنۍ د عمومي ښوونو وسیلې هم دي. باید تل کوبښن وکړو چې له رسنیو څخه معقوله ګټه واخلو او له هغو مطالبو، تصویرونو او فلمونو څخه چې زموږ د اسلامي، اخلاقي، کلتوري او فرهنګي ارزښتونو څخه لېرې دي ځانونه وساتو.

په ډلو کې له رسنیو څخه د معقولې ګټې اخیستنې په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- د ټولنیزو رسنیو د وسایلو نومونه واخلي.
- ۲- رسنۍ له کومو پېښو څخه موږ خبروي؟
- ۳- له رسنیو څخه باید په څه ډول کار واخلو؟

د رسنیو د اهمیت په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

انټرنېټ

پوښتنه

ستاسو په آند، له انټرنېټ څخه څه ډول گټه اخېستلای شو؟

انټرنېټ د اړېکو نیولو یوه وسیله ده چې د نړۍ کمپیوټرونه یو له بل سره نښلوي. د کمپیوټر په واسطه هرڅوک کولای شي چې په نړۍ کې له نورو کمپیوټرونو سره اړیکې ونیسي او په هغې کې له موجودو معلوماتو څخه گټه واخلي. نن د انټرنېټ کارول عام شوي دي. د انټرنېټ له لارې کولای شو چې د علمي، فني، اقتصادي، سوداگریزو، فرهنګي او د وروستیو ټولنیزو اطلاعاتو او معلوماتو څخه خبرشو. د خپلې خوښې مجله او ورځپاڼه په کې ولولو. د ایمیل له لارې هرچاته چې وغواړو لیک استولای شو او ځواب یې ترلاسه کولای شو. په انټرنېټ کې ډېر کتابتونونه شته چې له هغو څخه کولای شو د

خپلي خوښې کتابونه ترلاسه کړو.

انټرنېټ د معلوماتو د تبادلې او د علمي استفادې لويه وسيله ده. له انټرنېټ څخه مثبتې گټې اخېستل د هېوادونو په پرمختگ او د ماشومانو او ځوانانو د استعدادونو په ودې او غوړيدو کې گټور او اغېزناک دي.

په ډله ییز ډول د انټرنېټ د گټو په اړه خبرې وکړئ.

۱- انټرنېټ څه شی دی؟

۲- له انټرنېټ څخه کوم ډول معلومات لاس ته راوړلی شو؟

۳- انټرنېټ کومې اسانتیاوې منځته راوړې دي؟

د انټرنېټ د اسانتیاوو په اړه چې د خبرونو او معلوماتو په برخه کې یې منځته راوړي دي، په خپلو کتابچو کې څو کرښې ولیکئ.

ټرانسپورټ

پوښتنه

ستاسو په آند، مالونه د څه شي په واسطه له يوه ځايه بل ځاي ته لېږدولو کېږي؟

ټرانسپورټ له يو ځاي څخه بل ځاي ته د مسافرو او مالونو لېږدولو ته وايي چې د موټر، ريل، الوتکې، بېړۍ او د پايپلاين (Pipeline) په واسطه ترسره کېږي. اوس مهال په افغانستان کې ټرانسپورتي خدمتونه د ځمکې او هوا له لارې ترسره کېږي.

ځمکنی ټرانسپورټ د مسافرو او مالونو د لېږد په برخه کې خدمت کوي چې شخصي، ټکسي موټرې، ښاري بسونه، د هېواد د ښارونو او کليو ترمنځ تگ راتگ کوي. اورگاډی (ريل): اورگاډی په ځمکنی ټرانسپورټ کې د مسافرينو او مالونو د لېږدولو ډېره گړندی او ارزانه وسيله ده، اورگاډی د نړۍ په پرمختللو هېوادونو کې د ځمکې پر سر او د ځمکې لاندې تونلونو کې چې د ميټرو په نامه يادېږي هم فعاليت کوي.

د هېواد د هوايي ټرانسپورټ په برخه کې اوس څلور کمپنۍ: (د آريانا افغان

هوایي شرکت، کام ایر، صافي او پامیر، د مسافرو مالونو او د پست په رسولو کې بوختې دي. هوایي ترانسپورت ډېر گړندی، سوکال او ډېر لگښت لرونکې ترانسپورتي وسیله ده چې زیاتره د مسافرو، مېوه جاتو او د هغو مالونو په لېږدولو کې چې وزن یې لږ وي او ارزښت یې زیات وي کارول کېږي. زموږ په هېواد کې د کابل نړیوال هوایي ډگر چې اوس د حامد کرزي په نامه یاپړي، د کندهار نړیوال هوایي ډگر، هرات، مزار، ننگرهار او څو نور هوایي ډگرونه د داخلي او بهرنیو سفرونو لپاره کارول کېږي. زموږ هېواد له هرې خوا په وچې پورې نښتی دی. ځکه خو سمندري فعالیتونه په کې نه شي کېدای. خو یوازې د هېواد له ځینو سیندونو څخه په سیمه ییزه کچه د کوچنیو بېړیو په چلولو کې کار اخلي.

په ډله ییز ډول د ځمکنی او هوایي ترانسپورت د گټو په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- زموږ په هېواد کې څو ډوله ترانسپورټونه دي؟ نومونه یې واخلي.
- ۲- له هوایي ترانسپورت څخه زیاتره د کومو مالونو په لېږدولو کې کار اخېستل کېږي؟
- ۳- زموږ په هېواد کې سمندري ترانسپورت ولې نشته؟

د ترانسپورت د گټو په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې ولیکئ.

ښاروالي

پوښتنه

څه فکر کوئ، موږ د خپل ښار په پاکوالي او سمسورتيا کې څه مسؤليت لرو؟

- ښاروالي د دولت يوه مهمه اداره ده چې په مرکز، ولايتونو او ولسواليو کې فعاليت کوي. ښاروالۍ ډول ډول دندې لري چې مهمې يې دا دي:
- په ښارونو کې د واټونو پخول او د تم ځايونو جوړول.
  - د پارکونو او تفريحي ځايونو جوړول.
  - د مارکېټونو او راکړې ورکړې د چارو تنظيمول.
  - د ښار د سمسورتيا لپاره په غونډيو کې د بوټو او نيا لگيو کېدل.
  - د ښار د سړکونو او کوڅو پاکول.
  - له باروړونکو لارو، کورونو، دوکانونو او ښاريانو څخه د صفايي محصول اخېستل.
  - همدارنگه، په ولايتونو او ولسواليو کې په ښاروالۍ پورې تړلې ټولې چارې د

ښاروالۍ لخوا پرمخ ځي، خو په لويو ښارونو کې د ځای د پراخوالي له امله، هره ښاروالي په ناحيو وېشل شوې ده چې هره ناحیه د خپلې سيمې اړوندې چارې سرته رسوي.

که څه هم په ښارونو کې د سمسورتيا او پاکوالي دنده د ښاروالۍ ده، خو بيا هم خلک بايد د ښارونو په سمسورتيا، د سرکونو او کوڅو په پاکوالي او د ماليې او صفايي په ورکړه کې له ښاروالۍ سره مرسته وکړي. زموږ دنده ده چې د خپلو کورونو کثافات او اضافه توکي په هغو کثافت دانيو کې چې د ښاروالۍ لخوا په ټاکلو ځايونو کې اېښودل شوي دي، واچوو. په پارکونو کې د تفريح په وخت چمنونه په پښو سره چیت او خراب نه کړو. همدارنگه، د ونو او گلانو ښاخونه مات نه کړو، بلکې هغه وساتو او د خپل ښار په سمسورتيا کې نور هم زيار وباسو.

په څو ډلو ووېشل شئ او د ښاروالۍ د دندو په اړه له يو بل سره خبرې وکړئ.

- ۱- د ښاروالۍ مهمې دندې کومې دي؟
- ۲- ښاري کثافت دانی د څه شي لپاره دي؟
- ۳- د خپل کور خټلې چېرته بايد واچوو؟

د ښار په سمسورتيا او پاکوالي کې د ښاروالۍ د دندو او خلکو د مسؤوليت په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

پولیس

پوښتنه

ستاسو په آند، پولیس کومې دندې لري؟

پولیس دنده لري چې په هېواد کې نظم او امن ټینګ کړي، چې خلک د سولې او آرامۍ په فضا کې خپل ژوند وکړي.

څنگه چې پوهیږو، خلک له هرڅه زیات نظم او امن ته اړتیا لري، د پولیسو دنده دا ده چې کوم کسان قوانینو او مقرراتو ته درناوی نه کوي، د خلکو نظم او امن ګډوډوي او د ټولنیزو اخلاقو پر خلاف کارونه، لکه: غلا، بډې اخیستل، اختلاس، د ځمکو غصب، قاچاق او داسې نور ترسره کوي، ویې نیسي او د قانون منګولو ته یې وسپاري.

پولیس د خلکو د سوکالی او امن په خاطر ډېرې نورې دندې هم لري چې ځینې یې دا دي:

- د خلکو د ځان او مال ساتنه.

- د دولتي ادارو او عامه تاسیساتو ساتنه.

- د بهرنیو مؤسسو او سفارتونو ساتنه.

- د مواصلاتي لارو ساتنه.

مور باید د سولې او امنیت د ټینګښت او د غوره ژوندانه لپاره هر وخت او په هر ځای له پولیسو سره مرسته وکړو او د خپل ځان، کورنۍ او هېواد پر وړاندې خپل مسؤولیت ترسره کړو. همدارنګه، د هغوی د اړوندو ادارو د تېلفون شمېرې ولرو چې د اړتیا په وخت کې ورته زنگ ووهو.

په پنځه کسيزو ډلو کې لاندې پوښتنو ته ځوابونه ورکړئ.

لومړۍ ډله: پولیس څه دنده لري؟

دویمه ډله: پولیس کوم ډول خلک څاري او نیسي یې؟

۱- پولیس د کومو جرمونو مخه نیسي؟

۲- د پولیسو دندې بیان کړئ؟

۳- خلک د پولیسو په وړاندې کوم مسؤولیتونه لري؟

که تاسو پولیس یاست، کوم کارونه به کوئ؟ په دې اړه یو مطلب په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

ترافیک پولیس

پوښتنه

ستاسو په آند، ترافیک پولیس څه دنده لري؟

ترافیک پولیس د خلکو د خدمت او په ټولنه کې د نظم د راوستلو لپاره منځته راغلي دي.

د ترافیکو اداره د پلوی لاریانو او نقلیه وسایلو د تلو راتلو د څارنې مسؤلیت پر غاړه لري او په ښارونو کې د نظم د راوستلو لپاره بېلابېلې دندې ترسره کوي، لکه:

- په څلور لارو کې د ترافیکي څراغونو روښانه کول، چې موټر په وار سره تېر شي.
- چلوونکي چې د ترافیکي مقرراتو څخه سرغړوی، جریمه کوي یې او ترافیکي پېښو ته ځانونه رسوي. خلک هم دنده لري چې د ترافیک پولیسو سره مرسته

وکړي. همدارنگه، له ترافيکي مقرراتو سره بلدشي او هغو ته درناوی وکړي. ترافيکي څراغونو او د پليو تلونکو اړوندو مقرراتو او نښو ته پام وکړي او له امنيتي کمربندونو څخه کار واخلي. څرنگه چې په کليو کې لږ خلک اوسيري، نقلیه ماشيني وسايل ستونزې نه پيدا کوي، په ښارونو کې د نقلیه وسايلو زياتوالی او د هغوی تلل راتلل د خلکو لپاره ستونزې پيدا کوي. که ترافيکي مقررات او لارښوونې مراعات نه شي، ډېر خطر ونه او ستونزې رامنځته کېږي.

په اووه کسيزو ډلو کې د ترافيک پوليسو د دندو په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- د ترافيک پوليسو درې ډوله دندې چې سرته يې رسوي، بيان کړئ.
- ۲- د ترافيک پوليسو اداره د څه لپاره رامنځته شوې ده؟
- ۳- د ترافيک پوليسو په وړاندې زموږ څه دنده ده؟

د ترافيک پوليسو ادارې ته د اړتيا په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

درېم خپرکي

کرنه

د خپرکي موخي

- زده کوونکي به د دې خپرکي په پای کې لاندې موخوته ورسېږي.
- د کرنې په هکله معلومات ترلاسه کړي.
- له جوباتو سره آشنا شي.
- صنعتي او طبي نباتات و پېژني.
- غلې او پلي لرونکي نباتات سره بېل کړای شي.
- د مېوو او سبو په گټو پوه او ورسره مينه پيدا کړي.
- د کرنې او کرنيزو توليداتو د زياتوالي سره مينه پيدا کړي.

نولسم لوست

کرنه

پوښتنه: ستاسو په آند، د کرنې توليداتو ته وده څنگه ورکولی شو؟

افغانستان يو کرنيز هېواد دی اکثره خلک يې له پخوا زمانو څخه تر اوسه پورې په کښت او کرنه بوخت دي. د هېواد کابو $\frac{1}{5}$ برخه کرنيزو ځمکو نيولې ده. خو د کيمياوي سرو او مرضونو ضد درملونو لږ کارول، د کرنې زور سيستم کارول، د اوبو د بندونو د نشتوالي او د اصلاح شوو زراعتي تخمونو د لږو کارولو له امله حاصلات لږ دي.

د پورتنیو لاملونو د ليرې کولو او د شاړو ځمکو د کرنې لپاره د اوبو د بندونو

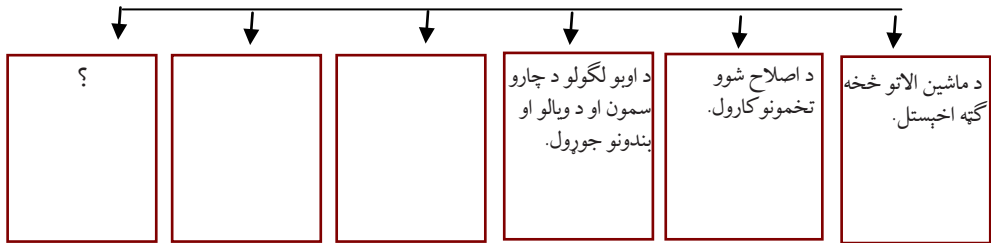

او ویالو جوړول، د کرنیزو ماشین آلاتو او له هغو اصلاح شوو تخمونو څخه گټه اخیستل چې زموږ د هېواد له اقلیم سره برابر وي، د حیواني او کیمیاوي سرو کارول، د بزگرانو د اتحادیو جوړول، له نباتي ناروغیو سره مجادله، او د هېواد په کرنیزو چارو کې د دولت په ملاتړ سره به موږ د ښې کرنې څښتنان شو.

په ډلو کې د لاندې چوکاټ تش ځایونه په خپلو کتابچو کې په څېر سره ډک کړئ.

څرنگه کولای شو چې کرنیزې چارې جوړې او حاصلات زیات کړو؟

- ۱- کوم کارونه د کرنې د ښه والي سبب کېږي؟
- ۲- کوم شيان، زموږ په هېواد کې د کرنې د حاصلاتو د لږوالي سبب کېږي؟
- ۳- د اوبو د بندونو جوړول په کره کې څه گټه لري؟

ستاسو په سیمه کې کومې غلې کرل کېږي؟ د هغو نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

حبوبات

پوښتنه

ستاسو په سمه کي کوم ډول غلي کرل کېږي؟

زموږ د هېواد ښه او مناسبه هوا د هر ډول حبوباتو د کرلو لپاره برابره ده چې
ځيني يې دلته يادوو.

الف) غلي

غنم: غنم زموږ د هېواد د خلکو اساسي خواړه جوړوي او په دوه ډول کرل
کېږي، يو يې اوبيز او بل يې للمي غنم دي.

-غنم: په عام ډول دکال پر دوو وختونو کې کرل کېږي، يويې د مني غنم او بل
يې پسرلي غنم چې دسيندونو، کاريزونو او چينو په او بوخړو بېري او له وښو څخه
يې د څارويو د خوړولپاره گټه اخيستل کېږي.

-للمي غنم: للمي غنم د پسرلي په موسم کې د غرونو په لمنو، غونډيو او
دښتو کې کرل کېږي.

جوار: جوار زموږ په هېواد کې له غنمو څخه وروسته په دويمه درجه کرل او
مصرفيږي. چې له دانو څخه يې د انسانانو د خوړو، غورو او له پاڼو او ټانټو څخه
يې د څارويو د خوړولپاره گټه اخيستل کېږي.

شولې (وريجې): د خلکو د خوړو مهمه برخه ده او زموږ په هېواد کې دوه ډوله وريجې کارول کېږي. يو ډول يې نرۍ وريجې او بل يې غټې وريجې دي. وربشې: په افغانستان کې ډول ډول وربشې د انسانانو او څارويو د خوړولو لپاره کرل کېږي.

ب) پلي لرونکي نباتات

له لوبيا، نخود، مۍ، نسک، باقلي، مشنگ، کلول، شاخل او داسې نور پلي لرونکي نباتات دي چې زموږ د هېواد په بېلا بېلو سيمو کې کرل کېږي. لوبيا، سويا، نخود، نسک، مۍ، باقلي او مشنگ يې ډېر پروټين لري او زموږ خلک له هغه څخه د خوړو په توگه کار اخلي. کلول او شاخل په عمومي ډول څارويو ته ورکول کېږي.

په ډلو کې له حبوباتو څخه د گټې اخيستنې په اړه خبرې وکړئ.

۱- د غلو د ډولونو نومونه واخلي.

۲- د پلي لرونکو نباتاتو د ډولونو نومونه واخلي.

۳- ستاسو په سيمه کې غنم په کوم موسم کې کرل کېږي؟

هغه حبوبات چې ستاسو په سيمه کې کرل کېږي، په خپلو کتابچو کې يې نومونه وليکئ.

صنعتي او طبي نباتات

پوښتنه

ستاسو په آند کومو نباتاتو ته صنعتي نباتات وایي؟

زمور په هېواد کې پر غلو سربېره، صنعتي بوټي، لکه: پومبه، چغندر، گني او داسې نور هم کرل کېږي چې په صنايعو کې د اومو توکو په توگه مصرفېږي. پومبه: پومبه له ډېر پخوا زمانو څخه زمور په هېواد کې کرل کېږي او د جامو لپاره ورڅخه گټه اخيستل کېږي. د پومبې کنت گرمې هوا او ډېرو او بو ته اړتيا لري. زمور په هېواد کې پومبه د کندز، بغلان، تخار او بلخ په ولايتونو کې ډېره او د کاپيسا او ننگرهار ولايتونو کې په لږه اندازه چې د سيمې د خلکو اړتياوې پوره کوي کرل کېږي.

چغندر: چغندر هم د افغانستان له پخوانيو نباتاتو څخه د چې د پومبې په څېر تودې هوا ته اړتيا لري. تر هغه مهال چې د بغلان د قندو فابريکه جوړه شوې نه وه، چغندر زمور په هېواد کې په لږه اندازه کرل کېدل، خو د بغلان د قندو فابريکې د کار په پيلدو سره د قند لرونکو چغندرو کنت د کندز او بغلان په ولايتونو کې زيات شو.

گني: د گنيو اصلي ټاټوبي هندوستان دی. گني قندي مواد لري چې بوره ورڅخه جوړېږي او په هغه ځمکه کې چې توده او نمجنه هوا او ډېرې اوبه ولري ښه حاصل ورکوي. د گنيو د کرلو لپاره هغه سيمې چې تود او نمجن اقليم لري لکه ننگرهار، کونړ، بغلان ولايتونه مناسب دي.

د افغانستان طبي نباتات: زموږ گران هېواد افغانستان چې په معتدله سيمه کې پروت دی، زيات طبي بوټي يې په بېلابېلو سيمو کې راشنه کېږي چې څه نا څه يې د هېواد په د ننه کې د خلکو له خوا په دوديز طبابت کې کارول کېږي، لکه: سپرکي، باديان، زرشک، د بابوني گل، زوف، سپينغول او داسې نور او د دې طبي بوټو يو څه برخه، لکه: خوره وله، زعفران، زيره او نور له هېواد څخه بهر ته صادريږي. تېل لرونکي نباتات، لکه: کونځلې، شېشم، زغر او نور هم زموږ په هېواد کې کرل کېږي.

په ډلو کې د لوست په مهمو ټکو باندې بحث وکړئ.

۱- پومبه د هېواد په کومو ولايتونو کې ډېره کرل کېږي؟

۲- د جغندرو او گنيو د کښت سيمې معرفي کړئ؟

۳- د هېواد کوم طبي بوټي بهر ته صادريږي؟

د صنعتي نباتاتو د گټو په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

مېوې

پوښتنه

ستاسو په فکر، مېوې د انسان بدن ته څه گټې لري؟

زموږ د هېواد هوا باغداری ته برابره ده. زموږ زیاتره خلک په باغداری بوخت دي. مېوې د ویتامینونو او منرالونو سرچینه ده او په هېواد کې د کرنیزو مهمو تولیداتو له جملې څخه شمېرل کېږي. د افغانستان مشهورې مېوې انگور، مڼې، ناک، انار، آلو، آلوبالو، شفتالو، آلوبخارا، گیللاس، توت، شاه توت، بادام، پسته، جلغوزي، انځر، زیتون، زردآلو، بهي، سنځلي، عناب، خټکي، هندوانې، نارنج، لیمو، مالټي، سنټري، کینو او داسې نورې دي.

هرکال یوه زیاته اندازه وچې او تازه مېوې چې د جنس، خوند او ډولونو له اړخه نړۍ کې بې ساري دي بهرته صادريږي.

د نیالگېو کېنول، د مېوه لرونکو ونو او باغونو ښه مراقبت او ساتنه د ښوالۍ د

توليداتو د ودې او د ژوندانه د ښه ښيرازه چاپېريال او د پاكي هوا د منځ ته راتگ سبب كېږي.

په ډلو كې دهنو مېوو د ډولونو په اړه چې زموږ په هېواد كې پيدا كېږي، بحث وكړئ.

۱- كومې مېوې له هېواد څخه بهرته صادريږي؟

۲- مېوې د كومو شيانو سرچينه ده؟

۳- د باغونو ښه ساتل څه گټه لري؟

ستاسو په سيمه كې چې د مېو و كوم ډولونه شته، په خپلو كتابچو كې يې نومونه وليكئ.

سابه

پوښتنه

فکر وکړئ، ستاسو په سیمه کې کوم ډول سابه کرل کېږي؟

د افغانستان هوا د سبو کرلو لپاره مناسبه ده. سابه د مېوو په څېر د ویتامینونو او منرالونو سرچینه ده چې کچالو، توربانجان، رومیان، گازرې، ټپېر، ملی، پیاز، هوگه، لبلبو، کدو، بادرنګ، ترايي، کرم، گلپي، بینډی، کاهو، مرچک او داسې نور پکې شامل دي، په افغانستان کې کرل کېږي او زموږ خلک په ورځنیو خوړو کې ور څخه ګټه اخلي. د یادونې وړ ده چې د شفتل او رشقي کرل هم زموږ په هېواد کې دود دي او په عمومي ډول د څارویو د خوراک لپاره هم تازه او هم وچ (دبډې په شکل) کارول کېږي. شفتل او رشقه له هوا څخه

نایټروجن اخلی، د رینسو په واسطه یې حُمکې ته ورکوي چې په دې ترتیب سره حُمکې ته قوت ورکوي او د راتلونکي کال لپاره یې کرلو ته چمتو کوي. مور او تاسو باید هره ورځ له خامو او پخو سبو څخه ډېره گټه واخلو؛ حُکه چې سابه د ویتامینونو او منرالونو سرچینه ده او زموږ د بدن د روغتیا او سلامتۍ لپاره ډېر گټور دي.

د سبو د اقتصادي او حیاتي اهمیت په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- سابه د کومو شیانو سرچینه ده؟
- ۲- د سبو د ډولونو نومونه واخلي.
- ۳- کوم سابه پاخه خورل کېږي؟ نومونه یې واخلي.
- ۴- د شفتل او رشقي کرل د کرنیزو حُمکو لپاره څه گټه لري؟

د هغو سبو ډولونه لست کړئ چې ستاسو په سیمه کې کرل کېږي او بیا یې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

څلورم څپرکی

مال ساتنه

د څپرکي موخي

- زده کوونکي به د دې څپرکي په پای کې لاندې موخوته ورسېږي.
- د مالدارۍ په ارزښت او مفهوم پوه شي.
- د پسونو او غویانو د روزنې او ساتنې په هدف پوه شي.
- د آسونو او اوبنانو گټه اخیستنه تشریح کړای شي.
- د چرگانو او کبانو د فارمونو د ودې او پراختیا سره مېنه پیدا کړي.

څلور ویشتم لوست

مال ساتنه

پوښتنه: ستاسو په فکر، په افغانستان کې څو ډوله اهلي څاروي روزل کېږي؟

زموږ په هېواد افغانستان کې ډول ډول وحشي او اهلي څاروي ژوند کوي. اهلي څاروي، لکه: غوايي، اوبنان، آسونه، وزې، قچرې، خره، غرگاواو داسې نور دي. وحشي څاروي، لکه: زمري، پړانگ، سورلنډی، شرمین، غرخه، هوسی، گیدر، سوی، بیزو، یکه، شکون او داسې نور دي. همدارنگه، زموږ په هېواد کې کورني مرغان، لکه: چرگان، هیلۍ، فیل مرغ، کوترې او داسې نور ډېر دي، صحرايي مرغان، لکه: زرکان، صحرايي چرگان،

چنچني، سيسی، زانې، صحرايي هېلی، بلبل، کارغه، باز، بانډه، عقاب، ټپوس
او داسې نور شته.

اهلي څاروي په کرنيزو چارو، د مالونو په لېږد رالېږد، د کورنيو د اقتصاد د لوړوالي،
د غونډو او لښتاتو، لکه: شيدو، مستو، کوچو، غوريو، شرومبو، پڼر او داسې نورو گټو
لپاره ساتل کېږي.

د اهلي او وحشي څارويو د اهميت په اړه په ډلو کې سره خبرې وکړئ.

۱- ستاسو په سيمه کې کوم ډول اهلي څاروي روزل کېږي؟ نومونه يې واخلي.

۲- تاسو چې په کومه سيمه کې ژوند کوئ، د هغې په غرونو او دښتو کې کوم ډول وحشي

څاروي پيدا کېږي؟

۳- کورني او صحرايي مرغان يوله بل سره څه توپير لري؟

ستاسې په سيمه کې چې کوم صحرايي او کورني څاروي ژوند کوي، نومونه يې په خپلو کتابچو
کې وليکئ.

پسونه

پوښتنه

څه فکر کوئ، ستاسو په سيمه کې څو ډوله پسونه موجود دي؟

د افغانستان اوبه هوا او ځمکه د پسونو د روزنې لپاره ډېره مناسب ده. له همدې امله، د افغانستان خلک پر کرنې سربېره مالونه هم ساتي. زموږ کوچي هېوادوال د څارويو، په ساتلو بوخت دي. په ژمي کې تودو سيمو او په اوړي کې سړو سيمو ته ځي. زموږ په هېواد کې بېلابېل سيمه ييز پسونه، لکه: قره قل، هزاره گي، بلوچي، ترکي (قطغني)، هراتي، بادغيسي، کندهاري او داسې نور روزل کېږي. په افغانستان کې د پسونو روزل او ساتل ډېر اقتصادي او سوداگريز تجارتي ارزښت لري. د پسونو له غوښو، شيدو، پنېرو، مستو چې د ويتامينونو پروټينونو مهمه سرچينه ده، ډېره گټه اخېستل کېږي.

له وړيو څخه يې غالی، تگر، شری، دستکشې، جوراڼې، وړين ټوکران او لمځي جوړېږي او ځینې يې بهرته هم استول کېږي، د قره قل پوستکي زموږ د هېواد مهم صادراتي توکي دي. وری، پوستکي او کولمې يې هم بهرته استول کېږي. د هېواد په غرنیو سیمو کې وزې ډېرې روزل کېږي چې د هغوی له غوښو، وژغڼو، شیدو او مستو څخه يې گټه اخیستل کېږي. د پسونو په روزلو کې باید تل د تجربه لرونکو کسانو او وتررانو له مشورو څخه گټه واخیستل شي.

په بهرنیو هېوادونو کې پسونه په فارمونو کې ساتل کېږي. دغه طریقه باید زموږ په هېواد کې هم دود شي.

په ډلو کې د وزو او پسونو د اهمیت په اړه بحث وکړئ.

۱- لښتات چې د ویتامینونو او پروټینونو سرچینه ده، نومونه واخلي؟

۲- د وزو او پسونو اقتصادي اهمیت بیان کړئ؟

۳- که پسونه مو ناروغ شي، څه باید وکړو؟

د وزو او پسونو د غذايي ارزښت په اړه په خپلو کتابچو کې یوه لنډه مقاله ولیکئ.

غوايي

پوښتنه

ستاسو په آند، د غواوو او غوايانو ساتل په کورني اقتصاد کې څه اهميت لري؟

غواوي او غوايي د کورنيو ژويو له ډلې څخه دي چې خلک يې په کورونو او فارمونو کې ساتي. له غوايانو څخه په قلبه کولو، د مالونو په لېږد رالېږد او غوښو څخه يې گټه اخيستل کېږي. او همدا راز د غواوو له غوښو، شيدو او مستو څخه په خوراكي توکو کې گټه اخيستل کېږي.

غوايي بېلابېل ډولونه لري، لکه کوي لرونکي غوايي، چې د هېواد په سهيل ختيځو او سهيل لوېديځو سيمو کې روزل کېږي. مېښې د هېواد په ختيځو او

سهيلي سيمو او غزگاو په شمال ختيځو سيمو لکه د بدخشان (پامير) کې روزل کېږي.

غوايي د کورنيو په اقتصاد کې ډېر اهميت لري، ځکه خو لازم دي چې په ټاکلي وخت هغو ته اوبه او وابنه ورکړل شي او هم يې د استوگنې ځای هره ورځ پاک او وچ کړو او کله چې ناروغ شي بايد روغتيايي کتنځي ته يې بوځو. همدا راز، د هغوی اصلاح شوي نسلونه بايد په فارمونو کې وساتل شي.

په ډلو کې د غوايانو د اقتصادي اهميت په اړه خبرې وکړئ.

۱- غوايان د کومو موخو لپاره ساتل کېږي؟

۲- کويي لرونکي غوايان د هېواد په کومو سيمو کې ساتل کېږي؟

۳- غزگاو د هېواد په کومو سيمو کې روزل کېږي؟

د غوايانو د اقتصادي اهميت په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرنيې وليکئ.

آس

پوښتنه

څه فکر کوئ، ستاسو په سيمه کې آسونه د څه لپاره روزل کېږي؟

آريايان لومړني خلک وو چې آس يې اهلي کړ. په عمومي توگه زمور په هېواد کې درې جنسه آسونه شته دي.

۱- قطغني آسونه: ډېر د بغلان، تخار، کندز، فارياب، سرپل، جوزجان او بلخ په ولايتونو کې روزل کېږي چې متوسط او برابر اندام، چټک رفتار او تېز مزاج لري.

۲- ترکمني آسونه: ډېر د مزارشريف او قطغن په سيمو کې پيدا کېږي او د قطغني آسونو په پرتله غټ او جگ دي.

۳- هراتي آسونه: يوازې د سورلي لپاره دی چې ښه برابر اندام او ښه رفتار لري، خود قطغني آسونو په پرتله چټک او تند خويه نه دي. ملا، نس، پښې او غاړه يې

اورده ده.

له آسونه څخه په سورلی، وزلوبه، گاډۍ او نیزه وهلو کې گټه اخیستل کېږي، خو هغه آسونه چې د مالونو په لیرد را لیرد کې ورڅخه کار اخیستل کېږي، یابو ورته ویل کېږي.

آسونو ته باید په جگو آخوړونو کې واښه واچول شي، د ساتلو ځای یې پاک وي او همدا راز، یې د روزنې او د نسل د ښه والي لپاره له تجربه لرونکو خلکو او وترنرانو سره مشوره وشي؛ د آسونو نعلونو ته هم باید تل پام وشي.

په ډلو کې د آسونو د اهمیت په اړه بحث وکړئ.

۱- زموږ په هېواد کې د آسونو څو جنسه شته؟

۲- قطغني آسونه زموږ د هېواد په کومو ولایتونو کې ساتل کېږي؟

۳- له هراتي آسونو څخه د څه لپاره کار اخیستل کېږي؟

د وزلوبې په اړه یو مطلب په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

اوبښ

پوښتنه

څه فکر کوئ، له اوبښ څخه څه کار اخيستل کېږي؟

اوبښان اهلي څاروي دي چې په افغانستان کې له پخوا زمانو څخه د سوداگريزو مالونو د لېږد را لېږد لپاره ساتل کېږي. په افغانستان کې دوه ډوله اوبښان (يوکوپي او دوه کوپي) موجود دي. يوکوپي اوبښ ته عربي اوبښ هم وايي له دوه کوپي اوبښ څخه گړندی دی او په ډېرو ځايونو کې ورڅخه کار اخيستل کېږي.

دوه کوپيز اوبښ ته بلخي اوبښ هم وايي او له يوکوپيز اوبښ څخه پياوړی دی. څرنگه چې اوبښ د اوبو او خوراک پر وړاندې ډېر مقاومت لري، نو د صحرايي بېړۍ په نامه هم يادېږي. کوم وخت چې سوداگريزو کاروانونو د ورېښمود مشهورې لارې

د چین او هند تر منځ د افغانستان له لارې څخه د اروپا خواته تگ راتگ کاوه. له اوسنانو څخه به کار اخیستل کیده، خونن د لېږد رالېږد د ماشیني وسایطو د ډېروالي له امله د هغو اهمیت کم شوی دی او یوازې کوچیان ورڅخه د مالونو په لېږد رالېږد کې کار اخلي او له وریو، غوښو او شیدو څخه یې هم گټه اخیستل کېږي. د اوسنانو د نسل د زیاتوالي لپاره د ښه نسل رواجول او د هغو د ساتلو طریقه اړینه ده، چې تل له تجربه لرونکو خلکو او د حیواني کلینیکونو د ډکټرانو له لارښوونو څخه گټه واخیستل شي.

په ډلو کې د اوسنانو د اهمیت په اړه خبرې وکړئ.

۱- په افغانستان کې څو ډوله اوسنان شته دي؟

۲- له اوسنانو څخه څه گټې اخیستل کېږي؟

۳- اوسن ته ولې صحرايي بېړۍ وايي؟

د اوسنانو د اقتصادي او غذايي اهمیت په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د چرگانو فارم

پوښتنه

ستاسو په آند، د چرگانو د ساتلو په اړه څه ویلای شئ؟

چرگ کورنی مارغه دی چې له پخوا څخه زموږ په هېواد کې ساتل کېږي. خلک چرگان دهگيو او غوښو لپاره روزي او ساتي يې. د چرگانو غوښې او هگۍ، د پروټين او راز راز ویتامينونو لرونکي دي چې د انسان د روغتيا لپاره ډېر گټور دي. په افغانستان کې چرگان په کورونو او فارمونو کې ساتل او روزل کېږي. له غوښو او هگيو څخه يې د هېواد په دننه کې گټه اخيستل کېږي او بهرته هم صادريږي چې له دې څخه ډېره گټه لاسته راځي. چرگان دوه ډوله دي: يو ډول يې د هگيو لپاره، او بل ډول يې د غوښو لپاره روزل کېږي. هغه چرگان چې په کورونو کې ساتل کېږي د کورنيو چرگانو په نامه ياديږي چې ښکلي

او ډول ډول رنگونه لري. هغه چرگان چې په فارمونو کې روزل کېږي زیاتره یې سپین دي. د چرگانو روزل او ساتل د کورنیو او هېواد د اقتصاد په پیاوړتیا کې ښه رول لري. له دې کبله باید د چرگانو روزلو ته پام وشي. د هغو دانه او اوبه باید پاک وي. همدارنګه، د اوسیدو مناسب ځای ولري او تل په کې د ناروغیو ضد درمل وشیندل شي، په خپل وخت سره واکسین شي، چې ناروغه نه شي. د چرگانو د ساتلو او روزلو لپاره باید له وترنرانو او تجربه لرونکو خلکو سره مشورې وشي. مور باید د چرگانو ساتلو او روزلو ته پام وکړي او د چرگانو د فارمونو په پراخولو او رواجولو کې زیار و باسو.

په ډلو کې د چرگانو د گټو په اړه خبرې وکړئ.

۱- د چرگانو د فارمونو جوړول څه گټې لري؟

۲- چرگان څو ډوله دي؟

۳- له چرگانو څخه ساتنه او څارنه څنګه وکړو؟

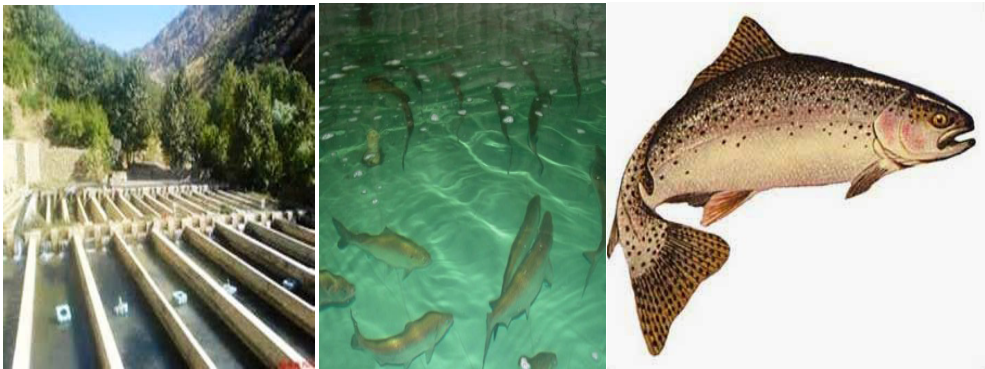
د چرگانو د فارمونو د اقتصادي اهمیت په اړه څو کړنې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د کبانو فارم

پوښتنه

څه فکر کوئ، زموږ په هېواد کې د کبانو د روزلو فارمونه شته دي؟

کبان د سړې وينې لرونکو حیواناتو له ډلې څخه دي چې د اوبو په خاص چاپېریال، لکه: یخو، تودو، تروو او خوړو اوبو کې ژوند کوي. کبان په آزاد ډول په اوبیز چاپېریال، لکه: په سمندرونو، سیندونو، جهیلونو او نورو کې هم ژوند کوي. څرنګه چې د کبانو غوښې ډېر اهمیت لري د هغوی په روزلو کې ډېر بدلونونه راغلي دي. اوس کبان په فارمونو کې هم روزل کېږي. زموږ د هېواد په سیندونو او جهیلونو کې هم راز راز کبان، لکه: شیرماهي، لقه ماهي، خالداره ماهي او نور ژوند کوي. په درونټې، سروبي، کجکي، کوکچې او نورو کې د برېښنا د بندونو پروژې نه یوازې د برېښنا د تولید لپاره بلکې د نورو زیاتو بېلابېلو موخو لپاره جوړشوي دي چې له هغو څخه د کبانو روزنه هم ده. په دې وروستیو وختونو کې د کرنې وزارت او مسلکي خلکو په مرسته د کبانو د

روزني په برخه کې کونښن روان دی. د کبانو د روزني فارمونو ته د هېواد په ختيځو شمالي او جنوب لويديځو ولايتونو کې په بېلو بېلو کچو پراختيا ورکړشوي ده چې شمېر يې (۳۵۰) فارمونو ته رسېږي او کلنۍ توليدات يې نږدې (۱۵۰۰) ټنه دي. دا فارمونه د خلکو د اړتيا وړ حيواني پروټينونو لپاره بسنه نه کوي. پخوا به يوازې په سيندونو کې کبان نيول کېدل، خو اوس ډېر کبان له فارمونو څخه لاس ته راځي. د کب غوښه د سپينو غوښو له ډول څخه ده چې د بدن د اړتيا وړ پروټين، ويتامينونه، او مالګې لري. غوړ او کلسترول يې لږ دي. څرنگه چې د کبانو روزل د خلکو په اقتصاد کې ډېر اهميت لري، نو له دې کبله لازمه ده چې زموږ په هېواد کې د کبانو فارمونو ته ډېره وده ورکړشي ترڅو له ټولو خوا خلکو ته د کار زمينه برابره شي او له بلې خوا د فارم لرونکو اقتصاد پياوړی شي.

په ډلو کې د کبانو د غوښو د اهميت او د کبانو د ډولونو په اړه خبرې وکړئ.

۱- کبان په کومو اوبو کې ژوند کولای شي؟

۲- په هېواد کې د کبانو د ډولونو نومونه واخلي؟

۳- د کبانو غذايي اهميت بيان کړئ؟

د کبانو د اقتصادي اهميت په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې وليکئ.

پنجم څپرکي

صنعت

د څپرکي موخي

- زده کوونکي به د دې څپرکي په پای کې لاندې موخوته ورسېږي.
- د صنایعو په ارزښت پوه شي.
- د غالیو د اوبدلو په اقتصادي اهمیت پوه شي.
- خامک گنلونه او د څرمنو صنایع تشریح کړای شي.
- د ټولنې په پرمختگ کې د سمټو د تولید، د سپکو صنایعو، د تورو او رنگه صنایعو، د حجاری او ترکانی د کارخانو اهمیت تشریح کړای شي.
- د صنعت له پرمختگ او پراختیا سره یې مینه او علاقه زیاته شي.

یو دیرشم لوست

د صنایعو اهمیت

پوښتنه: ستاسو په فکر، صنایع څه اهمیت لري؟

صنعت یو تولیدي فعالیت دی چې د لاس او یا ماشین په واسطه ترسره کېږي چې موخه یې د خلکو د اړتیاوو د پوره کولو لپاره له اومو او لومړنیو توکو څخه د مالونو اوشیانو جوړول دي، لکه: کاني، کرنیز، مالداري او کیمیاوي توکي. د صنایعو، په ځانگړې توگه د ماشيني صنایعو اهمیت په دې کې دی چې په لږ وخت کې د زیاتو اومو موادو شکل بدلوي او کیفیت او ارزښت یې پورته

کوي.

زموږ خلک له پخوا څخه په کوچنيو دستگاوو کې د لاسي صنايعو په توليداتو کې بوخت دي. ډول ډول فرشونه، جامې او د اړتياوړ شيان، لکه: غالي، ليمڅي، تېغراو داسې نور شيان جوړوي.

زموږ په هېواد کې د ډېرو کانونو، ډول ډول کرنيزو حاصلاتو، مالدارۍ او ډېرې بشري قوې له شتون کيدای شي چې د صنايعو د منځ ته راتگ او پرمختگ لپاره ښې زمينې برابرې شي.

دولت هم بايد د ملي صنايعو د منځته راتگ او ودې لپاره اسانتياوې برابرې کړي، چې زموږ خلک په کار بوخت شي او زياته اندازه اړين توکي په هېواد کې توليد شي.

په ډلو کې د ماشيني صنايعو د اهميت په اړه خبرې وکړئ.

۱- صنعت تعريف کړئ؟

۲- د ماشيني صنايعو اهميت بيان کړئ؟

۳- اومه صنعتي توکي څه ته وايي؟

د هغو صنعتي توکو د ډولونو نومونه، چې ستاسو په سيمه کې توليديږي، په خپلو کتابچو کې وليکئ.

لاسي صنايع

پوښتنه

څه فکر کوی، لاسي صنايع د کورنيو په اقتصاد کې څه اهميت لري؟

هغه صنايع چې په هغې کې د انسان له لاسي مهارت او وړو او ساده ماشينونو څخه کار اخېستل کېږي، لاسي صنايع بلل کېږي چې هغه نساجي صنعت، د گنډلو صنعت، د ورېښمو د اوبدلو صنعت، د تارونو د ورېښلو صنعت، د چرمگرۍ صنعت، ترکانې، مسگرې، آهنگرې، زرگرې، حکاكي او داسې نور صنايع دي. د دې صنايعو زياته برخه د خلکو د ژوند د اړتياوو د پوره کولو لپاره مصرفېږي. لاسي صنايع د کرنې او مالدارۍ سره نژدې اړيکې لري؛ ځکه د صنايعو زياتره اومه توکي له نباتاتو، لکه: پومبې، کتان، ورېښمو او له حيواني محصولاتو، لکه: پوستکو، وړيو او داسې نورو څخه لاسته راځي. زموږ په هېواد کې سپڼسین (نخي)، وړين او

وربښمین ډول ډول توکي، لکه: غالی، تگر، سطرنجی، لونگی او لیمڅي جوړیږي
او له لوڅو څخه پوزي او بدل کېږي.

د دولت پام او د تجربو تبادله د لاسي صنایعو د پراختیا لپاره زمينه برابروي او
د لاسي صنایعو تولیدات د هېواد اقتصاد پیاوړی کوي.

په ډلو کې د لاسي صنایعو د اهمیت په اړه خبرې وکړئ.

۱- د لاسي صنایعو زیاتره اومه توکي له څه شي څخه لاسته راځي؟

۲- لاسي صنایع د کرنې او مالدارۍ سره څه اړیکې لري؟

۳- د لاسي صنایعو د ډولونو نومونه واخلئ.

د هغو لاسي صنایعو په اړه، چې ستاسو په سیمه کې دود دي، څو کرښې په خپلو کتابچو
کې ولیکئ.

غالی اوبدل

پوښتنه

ستاسو په آند، د غالی اوبدلو د صنعت وده او پراختیا زموږ د هېواد په اقتصاد کې څه اغېز لري؟

د غالی اوبدلو صنعت په افغانستان کې اوږده مخینه لري. غالی اوبدل زموږ د هېواد له ډېر مهم صنعت څخه بلل کېږي. افغاني غالی د جنسیت، دوام، رنگ او ډیزاین له پلوه نړیوال شهرت لري. له افغاني غالیو څخه چې هرڅومره کار واخیستل شي په هماغه کچه یې قیمت پورته شي. افغاني غالی، لکه: د آقچې دولت آبادی، کندزی، مروی یا موری، قزل ایاقی، بلوخي او داسې نورې دي. چې د هېواد په دننه او بهر کې ډېر پیردونکي لري.

د تېر اوبدلو صنعت هم د افغانستان په ډېرو ځایونو کې دود دي. ډېر ښه ډول

يې قاقمه يې ټغر دی چې په مزار شريف، سرپل او جوزجان کې اوبدل کېږي.
د غاليو اوبدلو پراختيا زموږ د هېواد او کورنيو په اقتصاد کې ډېر رول لري.

په ډلو کې د غاليو د اقتصادي اهميت په اړه خبرې وکړئ.

۱- زموږ د هېواد د غاليو د مشهورو ډولونو نومونه واخلي.

۲- افغاني غالی له کوم پلوه ډېر شهرت لري؟

۳- افغاني غالی کوم ځای ته صادرېږي؟

د غاليو د اقتصادي اهميت په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې وليکئ.

چمپاري

پوښتنه

ستاسو په آند، د چمپاري د صنعت وده او پراختيا د کورنيو او ټولني په اقتصاد کې څه

رول لري؟

د چمپاري او بوټ گنډلو صنعت د لاسي صنايعو له ډلې څخه دی چې له پخوا زمانو څخه زموږ په هېواد کې دود لري. له څرمنې څخه بوټان، پوستين، پوستينچه، د اوبو مشک او د څارويو لپاره زين، تنگ (د زين ترلو رسي)، واگي (لگام) او افسار (ترسري) جوړوي.

دې صنعت نن زموږ په هېواد کې پرمختگ کړی دی. له څرمنې څخه ډول ډول بوټونه، چمپرونه، بکسونه، لاسي بکسونه او داسې نور شيان جوړېږي. دا کار عموماً په ورو او لوبو دستگاوو کې ترسره کېږي او د خلکو اړتياوې ترپوه

حده پوره کوي.

د چمياري او بوت گنډلو د صنعت وده نه يوازي د کورنيو په اقتصاد کې زيات اهميت لري، د ټولني د اقتصاد په پرمختگ کې هم ډېر ارزښت لري.

په ډلو کې د چمياري د اقتصاد د اهميت په اړه خبرې وکړئ.

۱- د چمياري-صنعت د کومو صنايعو له ډلې څخه دی؟

۲- له څرمني څخه کوم شيان جوړېږي؟

۳- له څرمني څخه د څارويو لپاره کوم شيان جوړېږي؟

د چمياري د صنعت د اهميت په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

خامک گنډل

پوښتنه

ستاسو په آند، د خامک گنډلو زده کول د ټولني او د کورنيو په اقتصاد کې څه اهميت لري؟

دا صنعت دېر ډولونه لري، لکه: خولۍ گنډل، غاړه گنډل، دستمال گنډل، پردې گنډل او داسې نور.

خامک هم په لاس او هم د گلدوزۍ د ماشينونو په واسطه گنډل کېږي چې د یخن گنډلو، خادر گنډلو، پاڅي گنډلو او د ميز د سر دستمالونو له گنډلو څخه عبارت دي چې د هېواد په دننه او بهر کې دېر اخیستونکي لري.

خامک گنډل (د ستنې گنډل) زموږ د هېواد يو پخواني صنعت دی. دا صنعت هم د نورو صنعتونو په څېر ارزښناک دی چې د هغې وده او پراختيا د هېواد او

د کورنیو د اقتصاد د لوړوالي لامل کیږي.

په ډلو کې د خامک گنډلو د صنعت د ډولونو په اړه خبرې وکړئ.

۱- د خامک گنډلو د ډولونو نومونه واخلي.

۲- خامک گنډل د کورنیو د اقتصاد په ښه والي کې څه اهمیت لري؟

۳- د خامک گنډلو صنعت د څه شي په واسطه ترسره کیږي؟

ستاسو په سیمه کې کوم ډول خامک گنډل دود دي؟ په دې اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

ماشیني صنایع

پوښتنه

ستاسو په فکر، زموږ په هېواد کې کوم ماشیني صنایع تولیدېږي؟

ماشیني صنایع په لږ وخت کې ډېرو صنعتي اومو توکو ته په ښه ډول بدلون ورکوي او هغه د خلکو د گټې اخیستنې لپاره برابروي. په تېرو لوستونو کې مو ولوستل چې زموږ هېواد یو کرنیز هېواد دی، نو ماشیني صنایعو هم زموږ په هېواد کې د اوبو او حرارتي برښنا په تولید سره سم په مرکز او ولایتونو کې په فعالیت پیل کړی دی.

په (۱۳۲۵) لمریز کال کې زموږ په هېواد کې ۳۹۱ وړو او غټو فابریکو فعالیت کاوه او د هېوادوالو د اړتیا وړ صنایع یې تولیدول.

اوس هغه فابریکې بیا رغول شوي او ترڅنګ یې ځینې نورو هم نوی کار پیل

کړی دی. اوس د هېواد په مرکز او ولایتونو کې (۹) صنعتي پارکونه جوړشوي دي چې (۵۸۰) تولیدي شرکتونه پکې فعالیت کوي او په زرگونو هېوادوالو ته یې د کار زمینه برابره کړې ده.

په دې صنایعو کې د کانونو د را اېستلو، کیمیاوي صنایعو، سپکو صنایعو، لکه: د ورېښمو تولیدات، نخي صنایع، د غذايي توکو صنایع، د ممیزوپاکولو، د خوړلو د مالګې، کنگل، کواکولا، فانتا، نباتي غوړیو، د ډوډۍ محصولات، شیریني او داسې نور شامل دي.

په ډلو کې د هېواد د ماشيني تولیداتو د ډولونو په اړه سره خبرې وکړئ.

۱- د ماشيني صنایعو ځانګړتیاوې بیان کړئ.

۲- زموږ په هېواد کې څو صنعتي پارکونه فعالیت لري؟

۳- د هېواد د ماشيني صنایعو ډولونه بیان کړئ.

د کورني صنایعو د تولیداتو په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې ولیکئ.

د نساجي او اوبدلو فابريکه

پوښتنه

ستاسو په آند، زموږ په هېواد کې کوم صنعت ډېره وده کړې ده؟

د نساجي او اوبدلو فابريکې هغه کار خونې دي چې په هغو کې د نخي، سنډي، وړيو او د وړبښمو ټوټې توليد او اوبدل کېږي.

په افغانستان کې د اوبدلو بېلابېل ډولونه، لکه: د نخي، وړيو، د وړبښمو ټوټې او داسې نورې دود دي. د نساجي صنعت د سپکو صنايعو يوه برخه ده. ماشيني نساجي د لومړي ځل لپاره په ۱۳۳۲ لمريز کال د کاپيسا ولايت په گلبهار کې جوړه شوه. زموږ د هېواد د اوبدلو فابريکې، د بگراميو نساجي فابريکه، د گلبهار نساجي، د پلخمري نساجي، د جبل السراج نساجي فابريکې، د کندهار د وړيو اوبدلو فابريکه، د پلخمري د وړيو اوبدلو فابريکه او د څرخي پله فابريکه ده.

دې صنعت به په ښه او چټک تولید سره زموږ د خلکو اړتیاوې پوره کولې، خو په دې وروستیو کې دغه صنعت زیات زیانمن شوی دی. دولت او خصوصي سکتور کونښن کوي چې د اوبدلو صنعت ته د ودې او پرمختګ زمینه برابره کړي، چې له یو پلوه کورني تولیدات وده وکړي او له بلې خوا خلکو ته کسب او کار پیدا شي له دې سره به د هېواد اقتصاد پیاوړی شي او د بهرنیو توکو د واردولو مخه به ونیول شي.

په ډلو کې د اوبدلو صنعت په اړه یو له بل سره خبرې اترې وکړئ.

۱- د نساجي صنعت تعريف کړئ؟

۲- د اوبدلو او نساجي په فابريکو کې کوم توکي اوبدل کېږي؟

۳- اوبدل څه گټه لري؟

د اوبدلو په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د درمل جوړولو صنعت

پوښتنه

ستاسو په آند، د درمل جوړولو صنعت څه اهميت لري؟

درمل هغه اندازه کيمياوي مواد دي چې د بدن د وزن او عمر په اساس د ټاکلي وخت لپاره د متخصصو ډاکټرانو په واسطه ناروغانو ته توصیه کېږي او بېلابېل ډولونه لري، لکه: گولۍ، شربت، کپسول، سټني (پيچکاری) مرهم او داسې نور.

زموږ د هېواد خلک له پخوا زمانو څخه تر نن ورځې پورې د ناروغيو د درملنې لپاره د تجربه لرونکو کسانو په مشوره له طبي بوټو او مېوو څخه د دوا په توگه کار اخلي او هم د درملنې لپاره يوناني طبيبانو او ډاکټرانو ته ورځي.

زموږ په هېواد کې لومړنۍ فابريکه چې ډول ډول درمل يې په معياري او علمي بڼه توليدول، د هوخست شرکت و چې د کابل په ښار کې د آلمان هېواد په مرسته جوړ شوی و او توليد يې د لوړ کيفيت لرونکی دی.

که چیرته په هېواد کې د درملو جوړولو د صنعت ودې او پرمختګ ته پام وکړو، نو مور به په راتلونکي کې په لوړ کیفیت سره د درملو جوړولو د لویو فابریکو خاوندان یو.

په ډلو کې د درملو د ډولونو په اړه خبرې اترې وکړئ.

۱- درمل تعریف کړئ؟

۲- زموږ په هېواد کې د درمل جوړولو لومړی شرکت څه نومیده؟

۳- خلک له طبي بوټو او مېوو څخه د څه لپاره کار اخلي؟

د څو طبي بوټو نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د سمنټ جوړولو فابريکې

پوښتنه

ستاسو په آند، زموږ په هېواد کې د سمنټ جوړولو څو فابريکې شته؟

له سمنټو څخه، د کورونو، جوماتونو، فابريکو، ښوونځيو، پلونو، سړکونو او نورو ځايونو په جوړولو کې کار اخيستل کېږي. دې صنعت زموږ په هېواد کې تر يوې اندازې پورې وده کړې ده او خورا ښه کيفيت لري.

د غوري سمنټو فابريکه زموږ د هېواد له لويو فابريکو څخه ده چې د بغلان ولايت د پلخمرې په ښار کې جوړه شوې ده. دا فابريکه په ۱۳۲۲ هـ. ل. کال کې د پخوانۍ چکوسلواکيا د هېواد په تخنيکي او اقتصادي مرستې جوړه شوې وه او له سمنټو څخه يې زموږ د هېواد د ودانيو په جوړولو کې گټه اخيستل کېږي.

د سمنټو د جوړولو دویمه فابریکه د پروان په ولایت کې د جبل السراج فابریکه ده د دې فابریکې سمنټ، د غوري د فابریکې د سمنټو په څېر بڼه کیفیت لري. د جبل السراج فابریکې په ۱۳۲۷ ه.ل. کال کار پیل کړ. اوس د دې فابریکې کلني تولیدات له شاوخوا ۲۵ زره ټنو څخه پورته دي.

همدارنگه، د خلکو د زیاتې اړتیا په خاطر په هرات او سمنگانو کې هم د سمنټو فابریکې د جوړولو په حال کې دي چې د دې نویو فابریکو په جوړولو سره به د سمنټو تولیدات زیات او د هېواد اقتصاد به مو پیاوړی شي.

په ډلو کې د سمنټو څخه د گټې اخستنې په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- د غوري سمنټو فابریکه زموږ د هېواد په کوم ولایت کې ده؟
- ۲- د غوري سمنټو فابریکه د کوم هېواد په مرسته جوړه شوې ده؟
- ۳- زموږ په هېواد کې د سمنټو جوړولو څو فابریکې شته دي؟

له سمنټو څخه د گټې اخستنې په اړه څو کړنې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

درانه او سپک صنايع

پوښتنه

ستاسو په فکر، درانه او سپک صنايع کوم دي؟

درانه صنايع، لکه: د اوسپني د جوړيدلو کارخانه، درانده ماشينونه او کيمياوي صنايع زياتې پانگوني ته اړتيا لري او د توليد بېلابېل پړاوونه وهي. زموږ په هېواد کې د دې صنعت يوازېنۍ کارخانه په کابل کې د جنگلک فابريکه وه چې د کارول شوو اوسپنو په ويلي کولو يې فلزي توکي، لکه: مېز، څوکۍ، چپرکټونه، لاسي کراچۍ، مېخونه، دروازي، آلمارۍ، د موټر وپرزې، گول سيخ او داسې نور توليدول. په دې وروستيو کې د هغې د جوړولو او بيارغونو کار جريان لري. همدارنگه، په هېواد کې د کارول شويو فلزاتو د ويلي کولو نوې کارخانې فعاليت کوي چې د هېوادوالو د اړتيا وړ ډول ډول گادر او گول سيخ توليد وي. زموږ په هېواد کې د معدني سرشارو زېرمو په درلودو سره او بيا په ځانگړې توگه د اوسپني او مسو د يوشمېر معدنونو په شتون، د درنو صنايعو د ودې امکان شته دی. خفيفه يا سپک صنايع: هغه صنايع دي چې د توليداتو وزن يې لږ، لېږد يې آسان او په مستقبه توگه د خرڅلاو بازارونو ته وړل کېږي. چې ښې بېلگې يې د نساجي صنايع، د لرگيو او کاغذ صنايع او محصولات دي، چې د کورنيو توکو توليدات

او داسې نور دي.

څرنگه چې زموږ هېواد يو زراعتي هېواد دی او د سپکو صنايعو ډېر اومه توکي (مواد) يې کرنيز او حيواني محصولات دي، له همدې امله په هېواد کې د دې صنايعو د ودې لپاره ډېر امکانات شته.

په ډلو کې د درنو او سپکو صنايعو د محصولاتو د ډولونو په اړه خبرې وکړئ.

۱- درانه صنايع تعريف کړئ؟

۲- سپک (خفيفه) صنايع تعريف کړئ؟

۳- په هېواد کې د درنو صنايعو څو کارخاني موجودي دي؟

د درنو او سپکو صنايعو په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې وليکئ.

تور او رنگه فلزات

پوښتنه

ستاسو په آند، زموږ په هېواد کې له تورو او رنگه فلزاتو څخه څه گټه اخیستل کېږي؟

تور فلزات

اوسپنه، چودن، پولاد او نور هغه فلزات چې تور یا تور ته ورته رنگ ولري د تورو فلزاتو په نامه یادېږي. د تورو فلزاتو صنعت د اوسپنې د را اېستلو، ویلي کولو، د فولادو د جوړولو تولید او د هغو صنعتي کیدو ته وایي چې ډېره گټه ورڅخه اخیستل کېږي.

زموږ په هېواد کې د اوسپنې (۲۷) کانونه شته دي چې ترټولو مهم یې د بامیانو په ولایت کې د حاجیگک د اوسپنې کان دي. اوسپنه یې هم ښه جنسیت او زیاتې زېرمې لري.

رنگه فلزات

هغه فلزات چې له تور رنگ څخه پرته بل رنگ ولري د رنگه فلزاتو په نامه یادېږي، لکه: مس، المونیم، سپین زر، سره زر، نکل، قلعي، سرب او داسې نور.

د رنگه فلزاتو صنعت

مس سور بخن فلز دی چې انسانانو د لرغونو زمانو راهیسې پېژانده او گټه یې ورڅخه اخیسته د مسو او المونیمو څخه په برېښنايي ماشین الاتو او د برېښنا د انرژۍ د انتقال لپاره کار اخیستل کېږي.

له سپینو او سرو زرو څخه د زیات ارزښت له امله د گانې په جوړولو کې گټه اخیستل کېږي. قلعي چې سپین رنگه فلز دی په صنعت کې ډېر کارول کېږي. ټټاران (مسگران) په ابتدایي وسایلو سره د هېواد والو د اړتیا وړ لوبښي جوړوي او زرگران هم له سپینو او سرو زرو څخه ډول ډول گانې جوړوي. زموږ په هېواد کې د مسو، سرو زرو، سپینو زرو، المونیمو او د نورو رنگه فلزاتو کانونه شتون لري. د عینکو د مسو کان چې د لوگر په ولایت کې دی. د نړۍ له ښو او لویو کانونو څخه گڼل کېږي. زموږ هېواد د کانونو له پلوه شتمن او غني دی. د فلزاتو راییستنه او له هغو څخه گټه اخیستنه د کارونو په رامنځ ته کیدو او د هېواد په اقتصادي پرمختگ کې ډېر رول لري.

په ډلو کې د تورو او رنگه فلزاتو د اهمیت په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- د هېواد د اوسپنې تر ټولو لوی کان په کوم ولایت کې موقعیت لري؟
- ۲- زموږ په هېواد کې د رنگه فلزاتو کوم کانونه موجود دي؟
- ۳- د عینکو د مسو کان په کوم ځای کې موقعیت لري؟

د فلزاتو د اقتصادي ارزښت په اړه خپلو کتابچو کې څو کورنۍ ولیکئ.

ترکانی او جاري

پوښتنه

ستاسو په آند، له ډبرو او لرگیو څخه په کومو برخو کې گټه اخیستل کېږي؟

الف) ترکانی

هغه کسب دی چې له لرگیو څخه ښکلي وسایل لکه: صندوقونه، دروازی، کړکۍ، مېزونه، څوکۍ او داسې نور جوړوي. زموږ په هېواد کې د لرگیو صنعت له پخوا وختونو څخه دود دی. ترکانانو به له لرگیو څخه ډول ډول کړکۍ، ورونه (دروازې)، مېزونه، څوکۍ او داسې نور وسایل په بېلابېلو بڼو او ډولونو سره جوړول. د نورستان ولایت د لرگیو څوکۍ، مېزونه، صندوقونه او کړکۍ ډېرې ښکلي او ارزښتناکې دي او تل د گړخندویانو د پام وړ گرځیدلې دي. په ختیځو او سوېلي ولایتونو کې ترکانان د کورونو او جوماتونو چتونه په بېلابېلو بڼو سره ښکلي کوي چې د کورونو او جوماتونو ښکلا پرې زیاتېږي.

د دغه صنعت ودې او پراختیا ته د دولت په پاملرنه زموږ د خلکو لپاره د کارونو او بوختیاوو ښې آسانتیاوې برابرېږي او د هېواد اقتصاد پرې پیاوړی کېږي.

ب) حجاري

د زینتي وساېلو او لوسو جوړولو په موخه د ډبرو کېندلو او توگولو ته حجاري وایي. د حجاري صنعت زموږ په هېواد کې له پخوا څخه دود دی، د هېواد تکړه ډبر تورونکي د مرمرو او رخام له ډبرو څخه د کورونو او تعمیرونو لپاره ډول ډول زینتي ډبرې او بېلابېل لوسې، لکه: پیاله، گیلانس، چایجوش، میز او داسې نور جوړوي چې د هېواد په دننه او بهر کې د ښه بازار په درلودلو هنري او تاریخي اهمیت لري.

د حجاري فابریکې په جلال آباد، هلمند او هرات ولایتونو کې جوړې شوې دي چې له تولید څخه یې د هېواد په دننه کې گټه اخېستل کېږي او بهر ته هم لېږدول کېږي.

په ډلو کې د ترکانې او حجاری صنعت په اړه خبرې اترې وکړئ.

- ۱- ترکانان له لرگیو څخه کوم شیان جوړوي؟
- ۲- د لرگیو په صنعت کې زموږ د هېواد کوم ولایتونه مشهور دي؟
- ۳- ډبر تورونکي له ډبرو څخه کوم شیان جوړوي؟

په کوم ځای کې چې ژوند کوئ، د هغو شیانو نومونه چې له لرگیو څخه جوړېږي، په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

شپږم څپرکی سوداګري

د څپرکي موخي

- زده کونکي به د دې څپرکي په پای کې لاندې موخوته ورسېږي.
- د سوداګرۍ په مفهوم پوه شي.
- د داخلي او بهرنۍ سوداګرۍ په اقتصادي اهميت پوه شي او هغه یو له بله سره توپیرکړای شي.
- د هېواد د صادراتو او وارداتو په اړه توضیحات ورکړای شي.
- د سوداګرۍ او د هغه له اقتصادي اهميت سره مینه پیدا کړي.

درې څلویښتم لوست

سوداګري

پوښتنه: ستاسو په فکر، سوداګري د یوه هېواد په اقتصاد کې څه رول لري؟

انسانان د خپلو اړتیاوو د پوره کولو لپاره دې ته اړ دي، هغه توکي چې خپله یې تولید کړي وي پر نورو وپلوري او د خپلې اړتیاوړ توکي له نورو څخه ترلاسه کړي، دې ته سوداګري وايي. په بل عبارت، د گټې په موخه د توکو اخیستلو او پلورولو ته سوداګري وايي.

سوداګري دوه ډوله ده: داخلي سوداګري او بهرنۍ سوداګري.

د هر هېواد پراختیا او پرمختګ د توکو په ډېر تولید پورې تړلی وي، څومره چې د هېواد صادرات ډېر وي، په هغه کچه بهرني اسعار (پيسې) هغه هېواد ته راوړل کېږي او پيسې یې ارزښت پیدا کوي او اقتصاد یې پیاوړی کېږي.

افغانستان داسې یو هېواد دی چې له وچې سره تړلی دی او له سمندرونو سره مستقیمه لار نه لري، خو له دې سره د نړۍ له زیاترو سوداګریزو بازارونو سره اړیکې لري. د افغانستان سوداګري په کرنیزو (زراعتي) محصولاتو، د څارویو په تولیداتو او لاسي صنایعو باندې ولاړه ده.

افغانستان هرکال ډېرې تازه او وچې مېوې، لکه: پسته، بادام، ځنګوزي، ممیز او داسې نور پاکستان، هندوستان، اروپا او امریکا ته لېږدوي. زموږ د هېواد صادراتي توکي د څارویو تولیدات، پوستکي، د قره قل پوستکي او کولمې دي چې د اروپا او نورو هېوادونو بازارونو ته لېږدول کېږي چې په پایله کې یې ډېر خارجي اسعار (پیسې) هېواد ته راځي او د هېواد د اقتصاد په پرمختګ کې مهم رول لري.

په ډلو کې د سوداګرۍ د ګټو په اړه په خپلو منځونو کې خبرې وکړئ.

۱- سوداګري څه ته وايي؟

۲- زموږ د هېواد سوداګري په کومو شیانو ولاړه ده؟

۳- زموږ د هېواد تر ټولو ډېر صادراتي توکي کوم دي؟

د افغانستان د صادراتو په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

داخلي سوداگري

پوښتنه

ستاسو په آند، داخلي سوداگري د هېواد په اقتصاد کې څه اهميت لري؟

له يوې سيمې څخه بلې سيمې ته د گټې اخېستنې په موخه د اضافي محصولاتو انتقالولو ته داخلي سوداگري وايي.

داخلي سوداگري نه يوازې ښارونه يو له بل سره نښلوي، د هېواد د بېلابېلو قومونو او قبایلو ترمنځ ټولنيزې، کلتوري او اقتصادي اړيکې هم ټينگوي او پراخوي. سوداگر له کليو څخه ښارونو ته سوداگريز توکي لېږدوي او په مقابل کې د اړتيا وړ شيان د هېواد له لويو ښارونو څخه کليو او ولسواليو ته انتقالوي چې له دې فعاليت څخه سوداگران گټه ترلاسه کوي او د خلکو اړتياوې هم

پوره کوي.

په عمومي توگه د هېواد سوداگران صنعتي اومه توکي، مېوې، د لاسي صنايعو توليدات او څاروي په ښارونوکې پلوري او په بدل کې د خلکو د اړتيا وړ شيان اړوندوسيموته انتقالوي.

په ډلو کې د داخلي سوداگرۍ په اړه خبرې وکړئ.

۱- د کلیو او ښارونو د خلکو ترمنځ د داخلي سوداگرۍ رول بیان کړئ.

۲- داخلي سوداگر د کلیو او ښارونو ترمنځ کوم شيان انتقالوي؟

۳- ستاسو داستوگنې په سیمه کې کوم شيان پلورل او پېرودل کېږي؟ نوم یې واخلي.

د داخلي سوداگرۍ په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

بهرنۍ سوداګري

پوښتنه

ستاسو په آند، بهرنۍ سوداګري څه اهميت لري؟

صادرات

نورو هېوادونو ته د خرڅلاو او يا د بدلېدو په موخه د کاليو او نورو توکو لېږدولو ته صادرات وايي. صادرات د هېواد د اقتصاد په وده او پراختيا کې ډېر اهميت لري، له دې کبله بايد د صنعتي توليداتو او زراعتي محصولاتو پراختيا او لوړوالي ته پام وشي، چې زموږ د خلکو اړتياوې پوره او اضافي محصولات مو له هېواد څخه بهر ته صادر شي. هغه هېواد چې نورو هېوادونو ته ډېر کالي او توکي صادر وي، په هماغه کچه يې خپل اقتصاد لوړېږي.

زموږ د هېواد صادرات دادي: پنبه، وچې او تازه مېوې، وړۍ، کلمې، پوستکي د قره قل پوستکي او طبي نباتات، لکه: زعفران، زيره، هنگ، شيرين بویا(خوره ولې)، د لاسي صنايعو محصولات، لکه: غالی او داسې نور، چې له صادرولو څخه يې زموږ هېواد ته بهرني اسعار را وړل کېږي او د اقتصادي ودې لامل کېږي.

واردات

زموږ هېواد کرنيز محصولات او صنعتي توکي تولېدوي. د دې لپاره چې زموږ د هېواد اقتصاد په کرنيزو محصولاتو، مالدارۍ او لاسي صنايعو ولاړ دی او صنعت يې ښه وده نه ده کړې چې د هېواد ټولې اړتياوې پوره کړي، نو د

اړتيا وړ توکي، لکه: نفت، گيس (طبيعي گاز)، خوراكي توکي، د ودانيو توکي، نقلیه وسايط، درمل، د برېښنا سامان آلات او داسې نور له نورو هېوادنو څخه واردېږي.

د دې لپاره چې د کاليو او توکو د واردولو مخه ونيسو او يا تر يو بريده پورې هغه لږ کړو، نو بايد د خپل هېواد توليداتو او محصولاتو ته پام وکړو. زموږ په هېواد کې د کرنې لپاره ځمکې شته چې د اوبو له زېرمو او زراعتي ماشينونو څخه په کار اخیستلو سره کولای شو کرنيز محصولات اوچت کړو. په همدې توگه، د کانونو، نفتو او گازو له رااېستلو سره کولای شو، د هېواد صنعت پراخه کړو، د هېواد کورنۍ اړتياوې حل او هم اضافي محصولات بهر ته ولېږدوو.

په ډلو کې د صادراتو او وارداتو په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- د افغانستان ترټولو مهم صادراتي توکي کوم دي؟
- ۲- صادرات څه ته وايي؟
- ۳- د هېواد واردات څرنگه کمولای شو؟

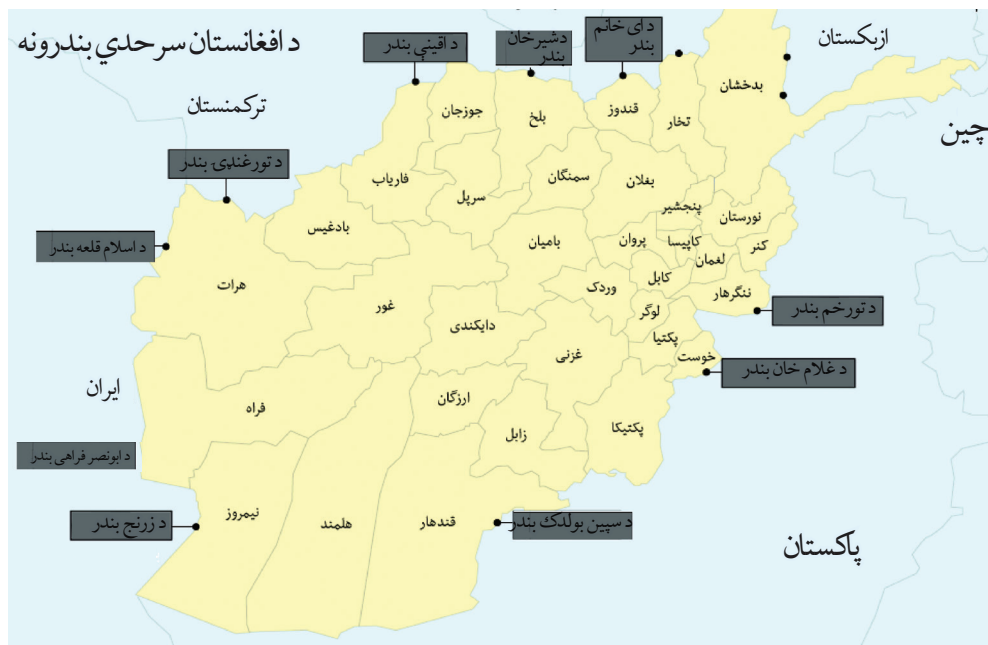

په خپلو کتابچو کې د هغو شيانو نومونه وليکئ چې له هېواد څخه بهر ته لېږدول کېږي.

زموږ د هېواد بندرونه

پوښتنه

کله د هېواد له کوم بندرخڅه تېر شوي یاست؟

بندر د دوو هېوادونو ترمنځ هغه سرحدی نقطه ده چې د خلکو او سوداگریزو مالونو تگ راتگ او حمل و نقل پکې کېږي.

هغه هېوادونه چې له سمندر سره نښتي دي، سمندري بندرونه لري. خو هغه هېوادونه چې له سمندر سره لاره نه لري، د وچې بندرونه لري. زموږ د هېواد مهم بندرونه هېرتان، د آقینې، آی خانم، شیرخان، تورغونډی، اسلام قلعه، زرنج، تورخم، غلام خان، سپین بولدک او ابونصر فراهي دي.

د تورخم بندر: دا لویه سوداگریزه لاره ده. د افغانستان او پاکستان ترمنځ له گڼې

ګونې څخه ډکه سیمه ده چې د ډیورنډ د تحمیلی کرښې په اوږدو کې پرته ده. د سپین بولدک بندر: دا بندر د کندهار ولایت په سویل کې د ډیورنډ د تحمیلی کرښې په اوږدو کې موقعیت لري او د افغانستان او پاکستان ترمنځ دویم لوی بندر دی. د حېرتان بندر: د حېرتان بندر د بلخ ولایت په شمال، د افغانستان او ازبکستان ترمنځ پوله کې پروت دی، زموږ هېواد د منځنۍ آسیا له هېوادونو سره نسلوي او زموږ د هېواد یو مهم سوداګریزو بندر شمېرل کېږي.

د تورغونډۍ بندر: دا بندر افغانستان له ترکمنستان سره چې د افغانستان او منځنۍ آسیا د هېوادونو ترمنځ مهمه سوداګریزه لاره ګڼل کېږي، نسلوي.

د اسلام قلعه بندر: د افغانستان او ایران ترمنځ سرحدي سیمه ده چې د هرات ولایت لویدیځ لوري ته موقعیت لري.

د بندرونو شتون د یوه هېواد لپاره ډېر مهم او حیاتي دی. له دغو لارو څخه د خلکو او د سوداګریزو مالونو تګ راتګ او لیرېد رالیرېد کېږي. له بندرونو څخه لاس ته راغلي ګټه زموږ د هېواد د عوایدو مهمه برخه ده.

په ډلو کې د هېواد د مهمو بندرونو په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- د افغانستان د بندرونو نومونه واخلي؟
- ۲- د تورغونډۍ د بندر په اړه معلومات ورکړئ؟
- ۳- د تورخم بندر زموږ هېواد له کوم هېواد سره نسلوي؟

د بندرونو د اقتصادي اهمیت په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې ولیکئ.

اووم خپرکی ه ژوند چاپیریال

د خپرکي موخي

- زده کوونکي به د دې خپرکي په پای کې لاندې موخوته ورسېږي.
- د ژوند د چاپیریال په گټو به پوه شي.
- د مختلفو سیمو اقلیم به وپېژني.
- د خپل هېواد د اقلیمونو ډولونه به تشریح کړي.
- د برېښنا د تولید د څرنگوالي او ارزښت په هکله به تشریحات ورکړي.
- د هېواد د کانونو، زیرموو د اهمیت او ارزښت په هکله به پوه شي.

اوو څلویښتم لوست

د ژوند چاپیریال

پوښتنه: ستاسو په آند، انسانان د خپل ژوند د چاپیریال د پاک ساتلو لپاره ولې کوښښ کوي؟

د ژوند د چاپیریال ساتل د اوسېدلو ځای د پاک او سمسور ساتلو په معنا دی.
د ژوند د چاپیریال ساتل د روغ جسم او غوره ژوند لپاره ضروري دی.
فاضله توکي، لوگي، خڅلې، خاورې او دورې د ژوند د چاپیریال د ککړتیا اود ډول
ډول ناروغیو لامل گرځي. چې باید په ټاکلو او مناسبو ځایونو کې وغورځول شي.

کور، جومات، مدرسه، ښوونځی، لارې، د کرنې ځمکې، باغونه، د سیل ځایونه، ویالې، سیندونه، څاگانې، کاریزونه، چینې او نور چې د ژوند چاپیریال دی باید پاک وساتل شي او د ونو او ځنگلونو له پرېکولو څخه یې ډډه وشي. د کورنیو مشرانو او ښوونکو ته پکار ده چې زده کوونکو ته د ژوند د چاپیریال د پاک ساتلو په اړه گټورې لارښوونې وکړي. پاکوالی د روغتیا لپاره ډېر ضرور دی له دې امله باید خپل ځان او چاپیریال پاک او سمسور وساتو. افغانستان زموږ د ټولو گډ کور دی. د هغه پاک او سمسور ساتل د هر افغان دنده ده.

په ډلو کې د ژوند د چاپیریال د پاک ساتلو په اړه خبرې وکړئ.

- ۱- د ژوند چاپیریال څه شی دی؟
- ۲- ناپاکه چاپیریال څه زیانونه لري؟
- ۳- کوم شیان د ژوند چاپیریال ککړوي؟

د ژوند د چاپیریال د ساتلو په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې ولیکئ.

اقلیم

پوښتنه

ویلاى شى چې ستاسو د استوگنځي هوا څرنگه ده؟

اقلیم، د هوا د حالاتو، لکه: تودوخه، اورښت، رطوبت او داسې نورو منځنۍ حد دی چې له دېرشو کلونو څخه زیات په یوه سیمه کې تکرار شي.

د ځمکې د کرنې د سیمو اقلیم د استوا له کرښې او له سمندر څخه د لرېوالي او د بحر له سطحې سره د لوړوالي د اختلاف له امله جلا جلا دی چې په لاندې ډول دي:

معتدل اقلیم

په دغه اقلیمي سیمه کې د کال په اوږدو کې بارانونه اوري، هوا یې نه ډېره توده او نه ډېره سړه وي.

قطبي اقليم

د كال په اوږدو كې سور، وچ او كنگل وي.

غرني اقليم

د ارتفاع او لوړوالي له امله سور او واورين وي.

صحرايي اقليم

د كال په اوږدو كې تود او وچ وي او لږ باران پكې اوري.

نيمه صحرايي اقليم

اوري يې تود، وچ او ژمی يې سور او واورين وي.

مديترانه يي اقليم

اوري يې تود، وچ او ژمی يې معتدل او باراني وي.

اقليمي سيمې د څارويو او نباتاتو د ودې لپاره مناسبې سيمې دي. په دې توگه،

د نباتاتو د كرنې لپاره د هرې سيمې د اقليم پېژندل اړين دي.

په ډلو كې د اقليم د ځانگړتياوو په اړه په خپلو كې خبرې وكړئ.

۱- اقليم تعريف كړئ؟

۲- د اقليمونو د ډولونو نومونه واخلي؟

۳- د صحرايي اقليم هوا څرنگه ده؟

د خپلې سيمې د اقليم په اړه څو كرنې په خپلو كتابچو كې وليكئ.

د افغانستان اقليم

پوښتنه

څه فکر کوئ، ستاسو سيمه څه ډول اقليم لري؟

مديترانه بې سيمه

د صحرايي سيمه

افغانستان يو غرنی هېواد دی. د شمالي نيمې کرې په معتدله سيمه کې د استوا له کرښې او د هند له سمندر له لورې پروت دی چې لاندې اقليمونه لري:

۱- صحرايي اقليم

زمورد هېواد سهيل لوېديځې سيمي، لکه: فراه، لښکرگاه او نيمروز، صحرايي اقليم لري چې هلته باران لږ اوري، ورځې يې تودې او شپې يې سړې وي.

۲- نيمه صحرايي اقليم

زمورد هېواد شمالي ولايتونه نيمه صحرايي اقليم لري؛ يعنې دوبي يې تود، وچ او ژمی يې په نسبي توگه سړ او واورين وي.

۳- غرنی اقلیم

د هېواد غرنی سیمې د ارتفاع له امله سره هوا لري او په لوړو سیمو کې یې تل په ژمي کې واورې اوري.

۴- مدیترانه یي اقلیم

د ننگرهار، کونړ او لغمان ولایتونه مدیترانه یي اقلیم لري. اوری یې تود او وچ او ژمي یې معتدل او باراني وي. په دغو ولایتونو کې د نارنج، مالتې او لیموونې ښه حاصل ورکوي.

زموږ هېواد د بېلابېلو اقلیمونو د لرلو له امله د ډول ډول غلو او باغونو د روزلو وړتیا لري چې د هرې سیمې اقلیمي ځانګړتیاوو ته په پام سره د هماغې سیمې د اقلیم ځانګړي نباتات پکې کرل کېږي.

په ډلو کې د اقلیمي ځانګړتیاوو د ډولونو په اړه خبرې وکړئ.

۱- د ننگرهار، کونړ او لغمان ولایتونه څه ډول اقلیم لري؟

۲- زموږ د هېواد کومې سیمې صحرايي اقلیم لري؟

۳- د نیمه صحرايي اقلیم ځانګړتیاوې بیان کړئ؟

د افغانستان د اقلیم په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولېکئ.

د برېښنا تولید

پوښتنه

څه فکر کوئ، برېښنا څرنگه تولید پري؟

برېښنا هغه انرژي ده چې د تودوخې د رامنځته کېدو، روښنایي او د ماشینونو په کار اچولو او داسې نورو برخو کې ورڅخه گټه اخیستل کېږي.

افغانستان یو غرنی هېواد دی چې له غرونو څخه یې ډېر سیندونه سرچینه اخلي. هغه اوبه چې له غرنیو سیمو څخه هوارو سیمو ته رابھیږي، د یوې قوي لرونکي دي چې خلکو له پخوا څخه تر نن پورې له هغو څخه ډول ډول گټې اخیستي دي؛ د بېلگې په توگه: خلک د کرنې په برخه کې له اوبو څخه د گټې اخیستلو سربېره داوبو له قوي څخه د ژرندو او پاکوگانو په فعالولو او د توربینونو په نصبولو سره برېښنا تولید او له هغې څخه په روښنایي، د ماشینونو

په کار اچولو او داسې نورو برخو کې گټه اخلي. تردې مهاله، زموږ په هېواد کې د برېښنا ډېر بندونه پرسیندونو ودان شوي دي چې مهم بندونه یې، د ماهیپر، نغلو، سروبي، درونټې، کجکي، جبل سراج، پلخمرې او سلما بندونه دي. د دې بندونو برېښنا د هوایي او د ځمکې لاندې لینونو او کبلونو په واسطه ښارونو او فابریکو ته لېږدول شوي ده.

زموږ په هېواد کې پر دې سربېره چې د اوبو له برېښنا څخه کار اخلي، د لمر او باد له انرژۍ څخه هم برېښنا ترلاسه کوي. حرارتي برېښنا د طبیعي گازونو، نفتو او د ډبرو سکرو له انرژي څخه تولیدیږي. نن په نړۍ کې له هسته یي انرژۍ څخه هم زیاته برېښنا تولید وي.

فعالیت

په ډلو کې د برېښنا د تولید په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

- ۱- خلکو په پخوا وختونو کې د اوبو له قوې څخه څرنگه کار اخیسته؟
- ۲- له اوبو څخه څنګه کار اخیستلای شو؟
- ۳- د سیند له اوبو څخه برېښنا څرنگه ترلاسه کېږي؟

کورنۍ دنده

د خپل هېواد د برېښنا د بندونو نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د افغانستان کانونه او طبیعي زېرمې

پوښتنه

ستاسو په آند، د افغانستان مهم کانونه کوم دي؟

کان هغه حای ته ویل کیږي چې په هغې کې د فلزاتو ډولونه او قیمتي ډبرې شتون لري.

افغانستان د ځمکنیو زېرمو او کانونو له امله شتمن هېواد دی. زموږ په هېواد کې کانونه او طبیعي زېرمې، لکه: سره زر، سپین زر، لاجورد، زمرد، جست، مس، د ډبرو سکاره، طبیعي گاز، نفت، مالګه، سلفر، گوګر، گچ او داسې نور شتون لري. د نفتو او طبیعي گازونو زېرمې د تخار، کندز، جوزجان، فاریاب، بادغیس، هرات، پکتیکا او نورو ولایتونو کې تثبیت شوي دي. همداراز، د مسوکان د لوګر ولایت د عینکو په سیمه کې او د اوسپنې کان د بامیانو ولایت د حاجي

گک په سیمه کې موقعیت لري.

له بده مرغه تراوسه پورې د ځمکې لاندې له زیاترو زېرمو څخه په ښه او فني ډول گټه نه ده اخیستل شوې. د ډبرو سکاره چې د تودوخې لپاره ورڅخه کار اخیستل کېږي، د بغلان ولایت د کرکر او آشپشتې له کانونو او د سمنگانو د دره صوف څخه او مالگه د تخار او هرات له نمکسار څخه لاسته راځي.

همدارنگه زینتي ډبرې، لکه: مرمر او رخام د غزني ولایت په جاغوري، ننگرهار، هلمند، کندهار، غوربند، میدان وردگ او پر نورو سیمو کې په پریمانه توگه موندل کېږي.

د کاني زېرمو صحیح او فني استخراج پرته له دې چې خلکو ته د کار زمينه برابروي، زموږ د هېواد د اقتصاد په لوړوالي کې هم ډېر ارزښتناک رول لري.

په ډلو کې د طبیعي زېرمو او د کانونو د اهمیت په اړه خبرې وکړئ.

۱- زموږ د هېواد په کومو ولایتونو کې د نفت او گازو زېرمې شته لري؟

۲- د زینتي ډبرو نومونه واخلي؟

۳- د ډبرو له سکرو څخه څه کار اخیستل کېږي؟

د عینکو د مسو د کان په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې ولیکئ.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**